

İHYA

İhya Uluslararası İslam Araştırmaları Dergisi
International Journal of Islamic Studies

İSLÂM HUKUKUNDA “İĞTİYÂL/SUİKAST” SUÇU VE HUKUKİ NETİCELERİ*

THE CRIME OF "İGTYÂL / ASSASSINATION" IN ISLAMIC LAW AND ITS LEGAL
RESULTS

Mustafa Harun KIYLIK

Dr. Öğr. Üyesi, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Temel İslam Bilimleri
Bölümü İslam Hukuku Anabilim Dalı, harunkiylik@gmail.com.

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8238-0144>.

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü / Article Types: Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş Tarihi / Received: 16 Kasım 2020 / 16 November 2020

Kabul Tarihi / Accepted: 3 Aralık 2020 / 3 December 2020

Yayın Tarihi / Published: 15 Ocak 2021 / 15 January 2021

Yayın Sezonu / Pub Date Season: Ocak-Bahar / January – Spring 2021

Cilt / Volume: 7, Sayı / Issue: 1, Sayfa / Pages: 147-171.

Cite as / Atıf: Kıyılık, Mustafa Harun. “İslâm Hukukunda “İğtiyâl/Suikast” Suçu ve Hukuki
Neticeleri [The Crime of "İgtyâl / Assassination" in Islamic Law and its Legal Results]”.

İhya Uluslararası İslam Araştırmaları Dergisi- İhya International of Islamic Studies 7/1
(Ocak/January 2021), 147-171.

Plagiarism / İntihal: This article has been reviewed by at least two referees and scanned via
a plagiarism software. / Bu makale, en az iki hakem tarafından incelendi ve intihal içermediği
teyit edildi.

* Bu çalışma 2017’de Muş Alparslan Üniversitesi’nin düzenlediği “15 Temmuz Darbe Girişimi ve Türkiye
Uluslararası Sempozyum”unda sunulan “İslâm Hukuku’nda Bağy/İsyân ve İğtiyâl/Suikast Suçları ile Bu
Suçların Neticeleri” başlıklı bildiri metninde özetle zikredilen iğtiyâl/suikast suçunun yeniden gözden geçirilip
geliştirilerek makale formatına dönüştürülmüş halidir.

Öz

İnsanlık tarihi kadar eski olan iğtiyâl/suikast suçu, klasik fıkıh kaynaklarında kasten işlenen cinayet türlerinden biri olarak zikredilmiştir. İlgili kaynaklarda suikast kavramına karşılık olacak şekilde bazen “iğtiyâl” kavramı kullanılmış, çoğu zaman da bu kavram “katlu'l-ğile” şeklinde ifade edilmiştir. Modern Arapça kaynaklarda ise “iğtiyâl” kavramının kullanımı tercih edilmiştir. İslâm hukukuna dair kaynaklarımızda suikast suçunun tarifi, mahiyeti ve dolayısıyla hukuki neticeleri tartışılmış, yapılan muhtelif tarifler, farklı hukuki neticelere zemin oluşturmuştur. Dolayısıyla hangi tür cezanın bu suça karşılık geleceği yönünde farklı görüşler serdedilmiştir. Bu çalışmada, söz konusu görüşlerin neler olduğu belirtilip mezkûr görüşler ışığında suikast suçu, İslâm hukuku açısından ele alındıktan sonra mahiyeti itibariyle bu suçun Allah hakkına mı yoksa kul hakkına mı taalluk ettiği izah edilmiştir. Ayrıca Türk Ceza Kanunu'nda mevzunun nasıl ele alındığı ve bu suça ne tür bir cezanın terettüp ettiği özetle sunulmuş ve her iki hukuk sistemi arasında kısa bir mukayese yapılmıştır. Daha sonra bazı değerlendirme ve önerilere yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: İslâm Hukuku, İğtiyâl, Suikast, Suç, Ceza, Türk Ceza Kanunu.

Abstract

The crime of iğtiyâl/assassination, which is as old as human history, is mentioned as one of the types of deliberate murder in classical fiqh sources. In the sources in question, the concept of "iğtiyâl" was sometimes used to correspond to the concept of assassination, and most of the time this concept was expressed as "katlu'l-ğile". In modern Arabic sources, the use of the term "iğtiyâl" is preferred. In the sources on Islamic law, the definition, nature and therefore legal consequences of the assassination crime were discussed, and the different definitions made formed the basis for different legal consequences. Therefore, different opinions have been expressed as to what kind of punishment corresponds to this crime. In this study, after the assassination crime is discussed in terms of Islamic law, in the light of these opinions, it is explained whether this crime is subject to the right of Allah or the right of a servant. In addition, how the issue is handled in the Turkish Penal Code and what kind of punishment is given for this crime has been summarized and a short comparison has been made between both legal systems. Later, some evaluations were made and some suggestions were given.

Keywords: Islamic Law, Igtiyâl, Assassination, Crime, Punishment, Turkish Penal Code.

Extended Abstract

While the concept of crime refers to prohibited acts for which criminal sanctions are foreseen to perpetrators, the concept of punishment refers to the material and moral sanctions to be applied to the criminal by the legal order. In Islamic law, unlawful killing is considered as a crime and prohibited, and the killing in question has been divided into parts in various respects and various penalties have been assigned to such murders. Although there is no consensus among Islamic jurists, penalties according to the crime committed; it is divided into three as "bad", "cinayât/murder" and "ta'zîr". According to this classification, the crimes of illicit sexual relations, theft, drinking intoxicants, każîf (unproven accusations of illicit sex), highway robbery, irtidat (apostasy) and bağy (rebellion against a lawful Islamic ruler) were shown as crimes requiring "hadd". The amount and quality of the punishments assigned for these crimes, which are predominantly right of Allah, are determined by verses and hadiths. Again, in crimes that are determined by verses and hadiths and that require "qisas/retaliation", it is seen that the right of people is violated. Ta'zîr are punishments whose quantity and quality are not determined by verses and hadiths.

In this study, the issues such as what the crime of "iğtiyâl" means, what kind of a crime it is, which right is mainly violated in this crime and which of the punishments this crime requires are discussed. In the classical period fîqh sources, although the concept of "iğtiyâl" was used to correspond to the concept of assassination, mostly expressions such as "ğîle" and "katlu'l-ğîle" were used. In modern Arabic, it is seen that the concept of "iğtiyâl" is preferred and the crime of assassination is understood. In this study, the concept of "iğtiyâl" was expressed as assassination. As a result, in the crime of "iğtiyâl/assassination", which has a very old history, there is an illegal and qualified act of killing or wounding by designing for various reasons.

In the sources related to Islamic law, the definition, nature and consequently the legal consequences of the crime of "iğtiyâl" have been discussed, and different definitions have led to the formation of different legal provisions. Therefore, different opinions have been put forward as to which type of punishment corresponds to this crime. In this sense, there have been jurists who have stated that the crime of "iğtiyâl" is an activity of corruption in the world and evaluated this crime in the context of highway robbery based on a number of evidences. In addition to this, there are also jurists who state that the penalty of retaliation should be imposed for this crime mainly because of the violation of the rights of individuals. Since the crime of "iğtiyâl" is seen as a crime requiring highway robbery or the punishment of retaliation, both issues are specifically addressed in this study. That is to say, in general, Islamic jurists regarded every deliberate act of killing that separates the soul from the body as murder. In Islam, it has been ruled that the punishment of the crime of killing people unjustly and unlawfully in the world will be retaliation. The majority of the Islamic jurists who consider the crime of "iğtiyâl" as a crime requiring retaliation are of the opinion that the provisions regarding retaliation should be applied in this crime.

Highway robbery, on the other hand, is when a person or a group cuts the roads of people outside the city or the city, with or without guns, in order to forcefully and openly take away the property of the citizens of the Islamic land, to mean their lives and to cause fear. Although the bandits are seen as committing crimes against certain individuals, they actually commit crimes against the social order established according to the principles determined by the "Şari'/legislator" and the functioning of this order. In this respect, Malikîs and Ibn Taymiyya, who consider the crime of "iğtiyâl/assassination" within the scope of highway robbery, concluded that the punishment of this crime will be the penalty of highway robbery (death).

In the Turkish Penal Code, life imprisonment was imposed for deliberate murder. However, only if the victim of this crime was the President of the Republic, the act committed was described as assassination. Aggravated life imprisonment was assigned to this crime. Crimes that are designed and committed against persons other than the President of the Republic are considered under the heading of "Qualified Cases" in Article 82 even though they are not named as assassinations and aggravated life imprisonment was given for these crimes. As a result, it does not matter whether the crime of assassination was committed against the President or against other citizens. Because, in both cases, aggravated life imprisonment was determined for the crime in question in the Turkish Penal Code.

GİRİŞ

İslâm hukukunda haksız/hukuksuz yere meydana gelen tüm öldürmeler yasaklanmış ve çeşitli açılardan taksime tabi tutularak bu tür öldürmelere muhtelif cezalar tayin edilmiştir. Birinin hayat bütünlüğüne son vermeyi ifade eden *katlin* mahiyeti ve *katilde* kullanılan aletlere göre ne tür bir cinayetin işlendiği hususunda görüş ayrılıkları söz konusu olmuştur. Öldürme suçuyla ilgili olarak İslâm hukukçularının tartıştığı konular arasında suçun icra şekli, saiki, suç mahalli gibi hususlar ele alınırken katlu'l-ğîle adı altında müstakil bir suçta da temas edilmektedir. Haksız yere meydana gelen öldürme eylemlerinden birini teşkil eden bu suç, mahiyeti itibariyle diğer öldürme türleri ile benzer ve farklı özellikler gösterebilmektedir.

Suikast diye ifade ettiğimiz bu suçun mahiyeti, hangi suç grubuna dâhil olduğu, bu suçta ne tür bir hakkın ihlal edildiği ve buna bağlı olarak failinin ne tür bir ceza ile cezalandırılması gerektiği gibi hususlar İslâm ceza hukuku açısından etraflı olarak ortaya konulması gereken mevzulardandır. Arap dünyasında bu minvalde bazı çalışmalar¹ bulunmakla birlikte bu çalışma, konuyu ele alış tarzı, vardığı neticeler ve Türk Ceza Kanunu ile yaptığı mukayese açısından mezkûr çalışmalardan ayrılmaktadır. Söz konusu hususları derli toplu bir şekilde izah ettiğine inandığımız bu çalışmanın yeni çalışmalara zemin hazırlayacağı kanaatindeyiz. Bu çalışmada öncelikle İslâm hukuku açısından suç ve cezalar izah edilecek, ardından klasik kaynaklarda katlu'l-ğîle/iğtiyâl suçu; kısas ve hırâbe ile ilişkilendirildiği için kısas ve hırâbe hakkında bilgi verilecek, daha sonra da konu etraflıca işlenecektir.

1. İSLÂM HUKUKUNDA SUÇ VE CEZALAR

Suç, işleyen şahsa cezaî müeyyide uygulanması öngörülmüş olan yasak fiiller anlamına gelen bir fıkıh ve hukuk kavramıdır.² Klasik fıkıh kaynaklarında bu kavramı dar anlamıyla karşılayan ve genel kabul görmüş bir terim bulunmamakla birlikte “cürm” ve “cerîme” kelimeleri suç, günah ve haksız fiili kapsayacak şekilde kullanılmıştır. Günümüz Arapçasında bu kavram daha çok cerîme ve cinayet kelimeleriyle ifade edilmektedir. Cerîme, “Allah’ın had veya ta’zîr cezasıyla caydırdığı şer’î yasaklar”³ şeklinde tarif edilmişse de bu kullanım fıkıh literatüründe pek yaygınlaşmamıştır. Genel olarak yapılması veya terkedilmesi hususunda yasak bulunan her fiil veya terk, suç olarak tanımlanabilir.⁴

Ceza kavramının Arapçadaki karşılığı *العُقُوبَةُ* “el-ukûbetu” olup çoğulu *العقوبات* “ukubât” şeklinde gelir. İşlenen suçun akabinde terettüp ettiği için ceza için böyle bir isimlendirmeye gidildiği söylenebilir. Ukubât, “Şâri’in emrine isyandan dolayı toplumun faydası için

¹ Örneğin bk. Hişâm Sâlih ez-Zeyr, “Katlu'l-ğîle”, *Mecelletu Vişâreti'l-Adli's-Suûdiyye* (1430); A. Ali Cendeb, “Katlu'l-ğîle beyne'l-hırâbe ve'l-kısâs”, *Mecelletu'l-Endülüüs* 6/24 (2019); İsmail Şendî, *Katlu'l-ğîle (el-iğtiyâl)*, (Filistin: y.y., 2009).

² Mehmet Boynukalın, “Suç”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2009), 37/453.

³ Ebü'l-Hasen el-Mâverdi, *el-Abkâmi's-sultâniyye*, (Kâhire: Dârü'l-Hadîs, ts.), 322.

⁴ Nihat Dalgın, “Cezai Sorumlulukta Kasıt”, *Ondokuz Mayıs ÜİFD*. 10 (1998), 207; Boynukalın, “Suç”, 37/453-454.

kararlaştırılmış cezalar” şeklinde de ifade edilmiştir. Özel anlamda “dünyada hukuk düzeni tarafından suçluya uygulanacak maddî ve manevî müeyyideyi”⁵ ifade etmektedir.

İslâm Ceza Hukuku’nda cezalar, işlenen suça göre; had, cinâyet (kısas ve diyet) ve ta’zîr olmak üzere üçe ayrılmaktadır. Hadler, Allah hakkı olarak uygulanması gereken miktarı ve keyfiyeti naslarla belirlenmiş, kısas ve diyet dışındaki cezai müeyyidelerdir. Ta’zîr ise miktarı hadlerden aşağı olup nassla tayin edilmemiş te’dîb amaçlı cezalardır. Hanefilere göre kısas cezası kul haklarına girdiği için, ta’zîr de miktarı naslarla tayin edilmediği için had kapsamında değerlendirilmemiştir. İslâm hukukunda kısas cezalarını da hadler kapsamında değerlendiren hukukçular olsa da bu lafzî ayırımın her iki grup cezanın mahiyetini ve yargı prosedürünü etkileyecek pratik bir neticesi yoktur.⁶ Bazı görüş ayrılıkları olmakla birlikte hadler; zina, hırsızlık, şarap içme ve sarhoşluk, kazf/zina iftirası, kat’-ı tarik (hırâbe/eşkıyalık), irtidât/dinden dönme ve bağı/isyan cezalarıdır. Hangi fiillerin had cezasını gerektiren suçlar olduğu hususunda ittifak olmamakla birlikte Allah hakkı kapsamında değerlendirilen cezaların af ve tövbeyle düşüp düşmeyeceği hususundaki görüşler birbirine yakındır. Allah haklarının ihlalinin söz konusu olduğu suçlar mahkemede delillerle kesinleştiğinde hiçbir şahsın ve merciin bu hakları Allah adına affetme yetkisi yoktur. Devletin de cezayı indirme, erteleme ve sulh hakkı bulunmamaktadır.⁷

Ceza hukukunda Allah hakkı denildiğinde genelde tüm toplumu ilgilendiren haklar kastedilir. Bazı hakların tamamen veya kısmen Allah’a izafe edilmesi, Allah haklarının belirli şahısların değil, tüm âlemin genel maslahatıyla ilgili olduğunu gösterir. Ayrıca bu durum, kâinatın fesadına sebep olan suçların Allah’a karşı işlendiği ve takipçisinin de bizzat Allah olacağı yönünde bir mesaj içermektedir. Tüm kâinat zarar gördüğü halde bireylere davacı olma veya affetme yetkisi tanımak, toplumun maslahatını belirli şahısların insafına terk etmeyi ifade eder ki bu da toplumu bu tür suçlar karşısında korumasız bırakma gibi bir tehlike barındıracaktır. Dolayısıyla bu hakları toplumdaki tüm fertlerin ve onları temsilen kamu otoritesini elinde bulunduranların koruma, kollama ve kovuşturma hak ve sorumluluğu vardır.⁸ Toplumsal yönü ağırlıklı olan hak ve menfaatler ihlal edildiği için “Allah hakkı” çağdaş İslâm hukukçuları tarafından “kamu hakkı” olarak da yorumlanmıştır. Had gerektiren suçlar bunlardandır. Kısas gerektiren öldürme ve yaralama suçlarında ise ağırlıklı olarak kul hakkı

⁵ Bk. Ebû'l-Abbâs el-Feyyûmî, *el-Misbâhu'l-münîr*, (Beyrut: el-Mektebetu'l-İlmiyye, ts.), 2/249-250; Udeh, Abdulkâdir, *et-Teşrîu'l-cinâiyu'l-İslâmî*, (Beyrut: Dârü'l-Kütübü'lî'l-Arabî, ts.), 1/609; Adil Bebek, “Ceza”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1993), 7/469.

⁶ Bk. Serahsî, Ebû Bekir Şemsü'l-Eimme, *el-Mebstû*, (Beyrut: Dârü'l-Ma'rife, 1993), 9/36; Kâsânî, Alâeddün Ebî Bekir b. Mesud, *Bedâi'u's-sanâi*, (Beyrut: Dârü'l-Kütübü'l-İlmiyye, 1986), 7/33; Zeylâî, Fahreddin Osman b. Ali, *Tebyînu'l-hakâik şerhu Kenzî'd-Dekâik*, (Kâhire: Matbaatü'l-Kübrâ, 1893), 3/207; Mâverdî, *Abkâmu's-sultânîyye*, 325-326; Vehbe b. Mustafa ez-Zühaylî, *el-Fıkhu'l-İslâmî ve edilletuhu*, (Dımaşk: Dârü'l-Fıkr, ts.) 7/5275; Ali Bardakoğlu, “Had”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1996), 14/547; Cevat Akşit, *İslâm Ceza Hukuku ve İnsani Esasları*, (İstanbul: Gaye Vakfı Yayınları, 2004), 72-76.

⁷ Bk. Kâsânî, *Bedâi'*, 7/55; Ebû Hasan, Muhammed, *Abkâmu'l-cerîme ve'l-ukûbe*, (Amman: Mektebetu'l-Menâr, 1987), 225; Udeh, *et-Teşrîu'l-cinâi*, 1/634; Zühaylî, *el-Fıkhu'l-İslâmî*, 7/5275-5276; Akşit, *İslâm Ceza Hukuku*, 62-63, 70; Sahip Beroje, *Günümüz ve İslâm Ceza Hukukunda Af*, (Ankara: Fecr Yayınları, 2013), 108-109.

⁸ Kâsânî, *Bedâi'*, 7/56; Ali Bardakoğlu, “Hak”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1997), 15/142-143; M. Selîm el-Avvâ, *fî Usûli'n-nizâmi'l-cinâiyi'l-İslâmî*, (Kâhire: Dârü'l-Meârif, 2006), 103.

ihlal edilmektedir.⁹ Kamu (Allah) haklarına karşı işlenmiş suçlar sadece muayyen şahıslara karşı işlenmiş olmayıp aslında Şâri‘ tarafından belirlenen esaslara göre kurulmuş olan sosyal düzene ve onun işleyiş şekline karşı işlenmiştir. Bu yüzden Şâri‘, bu tür suçları kendisine karşı işlenmiş suçlar gibi görmekte, bu suçların takipçisinin bizzat kendisi olduğu uyarısını yapmakta ve bunlara öngörülen cezaları da Allah hakkı olarak kabul etmektedir.¹⁰ En genel anlamda had gerektiren suçlar, ağırlıklı olarak Allah haklarına yönelik suçları, kısas gerektiren suçlar da ağırlıklı olarak kul haklarına yönelik suçları ifade etmektedir. Ta‘zîr gerektiren suçlar ise her iki hakka yönelik suçları kapsamaktadır.¹¹

İğtiyâl/suikastın kısas gerektiren bir suç mu olduğu, yoksa hırâbe kapsamında mı değerlendirilmesi gerektiğine dair literatürdeki tartışmalara istinaden, kısas ve hırâbe konularının burada kısaca izah edilmesi gerekmektedir.

a. Kısas

İslâm’da saygın ve dokunulmaz varlıklar oldukları için insanların haksız ve kanunsuz yere öldürülmeleri yasaklanmıştır¹² ve bu suçun ahirete yönelik yaptırımının yanı sıra dünyadaki cezasının da kısas olduğu ifade edilmiştir.¹³ Ayrıca söz konusu yasak, ağır bir suç ve hak ihlali olarak görülmüş ve şirkten sonra en büyük günahlardan kabul edilmiştir.¹⁴

Kısas cezasında öldürme fiili söz konusu olduğundan öldürme suçu anlamına gelen “katl” ve türlerinden bahsetmek gerekir. “Katl”, sözlükte vurarak veya taş ve zehir gibi vasıtalarla birini öldürmek ve ruhun bedenden ayrılmasına neden olan müessir fiil anlamlarına gelir.¹⁵ Terim olarak ise “insanlar tarafından birinin hayatını sona erdiren fiil”¹⁶ şeklinde tarif edilmiştir. İslâm Hukukunda bu kavram, bir kimsenin hukuken can dokunulmazlığı bulunan bir şahsın ölümüne yol açacak bir davranışta bulunmasını, teknik tabiriyle adam öldürme suçunu ifade eder.¹⁷ Genel olarak mezhepler “ruhu sonlandırıp bedenden ayıran her kasıtlı öldürme fiilini” katl olarak değerlendirmişlerdir.¹⁸

⁹ Bk. Udeh, *et-Teşrîu'l-cinâi*, 1/79; Ebû Zehre, *el-Cerîme ve'l-ukûbe fi'l-fikhi'l-İslâmî*, (Kâhire: Dârü'l-Fikri'l-Arabî, 1998), 49-50; Avvâ, *fi Usûli'n-nizâmi'l-cinâiyi'l-İslâmî*, 103; Adnan Akalın, *İslâm Hukukunda Devlete İsyân Suçu*, (Ankara: Fecr Yayınları, 2016), 43-44, 49.

¹⁰ Ebû Zehre, *Cerîme*, 110-111; Beroje, *Af*, 106-107.

¹¹ Udeh, *et-Teşrîu'l-cinâi*, 1/99, 204; Avvâ, *fi Usûli'n-nizâmi'l-cinâiyi'l-İslâmî*, 103; Akalın, *Devlete İsyân Suçu*, 49-50.

¹² Ali Pekcan, *İslâm Hukuk Felsefesinde Makâsudu's-Şerîa*, (İstanbul: Rağbet Yay., 2017), 165.

¹³ el-Bakara, 2/178; en-Nisâ, 4/93.

¹⁴ Buhârî, Muhammed b. İsmail, *Sabîh*, (İstanbul: Çağrı Yay., 1992), “İlim”, 37; “Hudûd”, 45; Müslim, Müslim b. Haccâc, *Sabîh*, (İstanbul: Çağrı Yay., 1992), “Kasâme”, 27; Tirmizî, “Fiten”, 6; Ebû Dâvûd, “Diyât”, 17.

¹⁵ Ebû'l-Fazl Cemâlüddîn İbn Manzûr, *Lisânu'l-Arab*, (Beirut: Dâru Sâdır, 1414), “katl”, 11/547; Ebu'l-Bekâ, Eyyûb b. Mûsa, *el-Külliyât*, thk. A. Derviş-M. Mîsrî, (Beirut, y.y., ts.), 729; Bereketî, Muhammed Amîm, *et-Ta'rîfâtü'l-fikhiyye*, (b.y.: Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1986), 170.

¹⁶ Serahsî, *Mehsûl*, 26/148; Ekmelüddîn el-Bâbertî, *el-İnâye*, (b.y.: Dârü'l-Fikr, ts.), 10/203; Udeh, *et-Teşrîu'l-cinâi*, 2/6.

¹⁷ Bardakoğlu, “Katil”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 2002), 25/45.

¹⁸ Muhammed b. Ahmed el-Kurtubî, *el-Câmi' li abkâmi'l-Kur'an*, (Kâhire: Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1964), 6/302; Kâsânî, *Bedâi'*, 7/233; Hatîb eş-Şîrbînî, *Muğni'l-muhtâc*, (Beirut: Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1994), 4/529; Buhûtî, Mansûr b. Yûnus, *Keşşâfü'l-kunâ'*, (Beirut: Dârü'l-Fikr, 1982), 5/504.

Klasik kaynaklarda insanların can ve mallarını yok etmeye yönelik fiiller için genelde “cinâyet”; şahsa dair olanlar için de “cinâye ‘ale’n-nefs” kavramlarının kullanıldığı görülür.¹⁹ Cinayet kavramının merkezinde bulunduğu ve cinayetin en özel türünü oluşturduğu için cinayet’in “katl/katil” anlamında kullanımına sık rastlanır. İlgili kaynaklarda suçlar için yapılan tasnifte *katlin* daha çok haksız yere öldürmeler için kullanıldığı görülmektedir.²⁰ İslâm hukukçularının çoğunluğu katl türlerini “kasten”, “kasta benzer” ve “hatâen” olmak üzere üç şekilde ele alırken Hanefiler bunlara “hataya benzer katil” ile “tesebbüben katli” de ilave etmişlerdir.²¹

Kur’ân’da, öldürülen şahsın velisine kısas talep etme hakkı ile birlikte affetme yetkisi de tanınmıştır.²² Kısas (kaved), yapılan şeye misliyle karşılık vermek anlamına gelip²³ kasıtlı olarak işlenen adam öldürme veya müessir fiil (yaralama) suçunun failinin, işlediği fiil cinsinden ve ona denk bir ceza ile cezalandırılmasını ifade eder.²⁴ İslâm hukukçuları kısası gerektiren suçları, kul hakkının ihlal edilmesi olarak değerlendirmişlerdir. Suç fiili, mağdurun can ve vücut bütünlüğüne karşı işlendiğinden mağdur ve yakınları doğrudan zarar görmektedirler. Bu yüzden öldürme ve yaralama suçlarında mağdura ve velilerine dava açma hakkı tanındığı gibi diyet/maddi tazminat isteme ve suçluyu affetme yetkisi de tanınmıştır.²⁵ İslâm hukukçuları kısas gerektiren suçlarda had cezalarının aksine suçun mahkemeye intikalinden sonra hâkimin kısası tatbik etmeden önce mağdur veya velileri affetmeye teşvik etmesi gerektiği hususunda hemfikirdirler. Bu tür suçların takibi ve kovuşturması öncelikli olarak mağdurun ve velilerinin açacakları şahsi davaya bağlıdır. Mağdur veya velilerinin affetmeleri veya maddi bir tazminat karşılığında suçluyu anlaşmaları durumunda devletin kısas ve diyet için re’sen kamu davası açma zorunluluğu ortadan kalkar. Dava açılmış olsa bile devlet mağdura rağmen kısas uygulayamayacağından ve diyet talebinde bulunamayacağından davacıların tercihini dikkate almak durumundadır.²⁶ Şahsa karşı işlenmiş olsa bile kısas gerektiren suçlarda toplumun da dolaylı olarak zarar gördüğü için bu tür suçların günümüz hukukunda kamuya karşı işlendiği kabul edilerek, duyulması durumunda cumhuriyet savcısının kendiliğinden harekete geçip kamu davası açma zorunluluğu getirilmiştir.²⁷ İslâm hukuku açısından da bazı araştırmacılar söz konusu affa rağmen, toplumun maslahatı gereği devletin kamu davası açıp suçlulara ta’zîr cezası verebileceğini ifade etmişlerdir.²⁸ Anlaşılacağı

¹⁹ Kâsânî, *Bedâi’*, 7/ 233.

²⁰ Bk. Bardakoğlu, “Katil”, 25/45.

²¹ Kâsânî, *Bedâi’*, 7/ 233; Bâbertî, *el-İnâye*, 10/203; bk. Zühaylî, *el-Fıkhu’l-İslâmî*, 7/5617.

²² el-Bakara, 2/178.

²³ Şâfî, Muhammed b. İdris, *el-Ümm*, (Beyrut: Dârü’l-Ma’rife, 1990), 6/13; Kâsânî, *Bedâi’*, 7/ 241.

²⁴ Şamil Dağcı, “Kısas”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 2002), 25/488; Ali Bardakoğlu, “Ceza”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1993), 7/473; Akşit, *İslâm Ceza Hukuku*, 72.

²⁵ İbn Rüşd, Ebü’l-Velîd, *Bidâyetü’l-müctehid*, (Kâhire: Dârü’l-Hadis, 2004), 4/184; Kâsânî, *Bedâi’*, 7/246.

²⁶ Bk. Udeh, *et-Teşrü’l-cinâi*, 1/81; Zühaylî, *el-Fıkhu’l-İslâmî*, 7/5678; Cevdet Yavuz, “Dava”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1994), 9/14; Dağcı, *İslâm Ceza Hukukunda Şahıslara Karşı Müessir Fiiller*, (Ankara: DİB Yay., 1996), 83; Beroje, *Af*, 113-116, 181.

²⁷ Nurullah Kunter, *Ceza Mubakemesi Hukuku*, (b.y.: İstanbul Üniversitesi Yayınları, 1974), 127.

²⁸ Udeh, *et-Teşrü’l-cinâi*, 1/99-100; Dağcı, *Şahıslara Karşı Müessir Fiiller*, 62; Beroje, *Af*, 115.

üzere kul hakkı baskın olsa bile kisasın Allah hakkına yönelik boyutu, varisler tarafından affedilmiş olsa bile failin kamu davası kapsamında cezalandırılmasını mümkün kılmaktadır.

b. Hırâbe/Eşkîyalık

Haydutluğun ve eşkıyalığın karşılığı olan kat‘u’t-tarîk, yani yol kesme suçu ilk dönem İslâm kaynaklarında “hırâbe” şeklinde ifade edilmiştir. Sözlükte birinin malını karşılıksız olarak elinden zorla almayı ifade eden hırâbe,²⁹ terim olarak “İslâm diyarında Müslüman veya zimmîlerin mallarını zorla ve aleni olarak ellerinden almak, hayatlarına kastetmek, halkı korkuya düşürmek için bir şahsın veya bir grubun silahlı veya silahsız olarak meskûn mahalde³⁰ ya da başka bir yerde insanların yollarını kesmesi”³¹ şeklinde tarif edilmiştir. Mâlikî ve Zâhirî hukukçular daha geniş bir bakış açısıyla ırza tecavüz ile birlikte kamu düzen ve emniyetini ihlal edip cebir ve şiddet ile icra bulan her suçu bu kapsamda değerlendirmişlerdir.³² Şehirde vuku bulan silahlı gasp ve soygunlardan hile ve gizlilik içerisinde işlenen suikastlara kadar birçok fiilin hırâbe kapsamına girip girmediği hususu ihtilafıdır. Türkçede *eşkîyalık ve eşkıya* kavramı klasik kaynaklarda hadlerden biri olarak gösterilen “hırâbe” suçunun ve suçlusunun Türkçedeki karşılığı olduğu için³³ bu çalışmada hırâbe yerine eşkıyalık kavramı kullanılacaktır.

Eşkîyanın asıl hedefi, insanların mallarını almak olduğundan bu yönüyle hırsızlığa benzemektedir. Ne var ki hırsızlıkta bu iş gizlice yapılırken; eşkıyalıkta, güç kullanıp insanların mallarını zorla ve açıktan alma durumu söz konusudur. Eşkîyalar bu eylemleri esnasında insanların can ve namuslarına da tasallut edebilmektedirler. Eşkîyalık suçu, mal ve şahıs aleyhine işlenen gasp, hırsızlık, katl ve yaralama gibi suçları kapsıyor olsa bile aslında bu suçta “toplum aleyhine işlenmiş olma vasfı” ağır basmaktadır. Diğer suç türlerinden farkının anlaşılabilmesi için yol kesme suçunun, tüm unsurlarını taşıyor olması gerekir. Bu açıdan karma bir suç olan eşkıyalığın gerçekleşmesi için aranan şartlarda herhangi bir eksikliğin bulunması durumunda eşkıyalık için tayin edilen ağırlaştırılmış cezalar düşer, fakat şahıs ve mallara yönelik suçlar cezalandırılır.³⁴

Can, mal, ticaret ve seyahat özgürlüğünü engellemesi hasebiyle toplumu tedirgin eden bu suç, Mâide 33. ayette yeryüzünde fesat çıkarma faaliyeti olarak görülmüş, Allah ve Rasûlün’e (s.a.s.) savaş açmak ile eşdeğer tutulmuş ve bu suça; eşkıyaların öldürülmeleri, asılmaları yahut el ve ayaklarının çaprazlama kesilmesi ya da sürgün edilmeleri şeklinde ağır müeyyideler bağlanmıştır. Suçlu yakalanmadan önce tövbe ederse kendisinden sadece Allah hakkına yönelik bu had cezası düşer. Bu tövbe, şahısların haklarına yönelik tazminat ve kisas

²⁹ İbn Manzûr, *Lisânü'l-Arab*, “hrb”, 1/303-304.

³⁰ Ebû Hanîfe’ye göre şehirlerde işlenen bu tür suçlar hırâbe olarak değerlendirilmezken Ebû Yûsuf canilerin silahlı olmaları ve suçu şehirde işlemeleri durumunda kendilerine hırâbe haddi uygulanacağı kanaatindedir. Bk. Serahsî, *Mebûsât*, 9/201; Kâsânî, *Bedâi’*, 7/92.

³¹ Ebû Zehre, *el-Ukûbe*, 80; Abdullah Çolak, *İslâm Ceza Hukuku*, (Çorum: Kitap Dünyası, 2018), 128.

³² İbn Hazm, Ebû Muhammed Alî b. Ahmed, *el-Muballâ bi'l-âsâr*, (Beyrut: Dârü'l-Fikr, ts.), 12/283; Kurtubî, *el-Câmi’*, 6/156; Ebû Zehre, *el-Cerîme*, 76.

³³ Bardakoğlu, “Eşkîya”, *Türkîye Dîyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1995), 11/463-466.

³⁴ Bardakoğlu, “Eşkîya”, 11/463; Akalın, *Devlete İyân Suçu*, 148, 150.

gibi müeyyidelere tesir etmez. Suçluları cezalandırmak kadar bu eyleme devam edenleri de vazgeçirmek için Şâri' yakalanmadan önce tövbe edenlerin affedilmelerini emretmiştir. Ne var ki öldürme ve yaralama eylemleri kul haklarına yönelik suçlar olduğundan bu eylemlerin icrası halinde, mağdurun veya velilerinin kısas, af veya diyet isteme hakları doğacaktır.³⁵ Had kapsamında yer alan eşkıyalık suçunda Allah hakkı ihlal edildiği için devlet başkanının veya yetkili hâkimin cezayı düşürme, hafifletme veya başka bir ceza ile değiştirme yetkisinin söz konusu olamayacağı ifade edilmiştir.³⁶

2. SUİKAST (KATLU'L-ĞİLE / İĞTİYÂL) SUÇU VE HUKUKİ NETİCELERİ

2.1. Suikast (Katlu'l-ğile / İğtiyâl) Suçunun Tarifi ve Mahiyeti

Suikast kelimesi Türkçede “gizlice cana kıyma ve kötülük etmeye kalkışma”, “bir devlet büyüğünü veya önemli bir kişiyi plan kurarak öldürme”,³⁷ tesaddî ve komplo”³⁸ gibi anlamlara gelip bir veya birden fazla kişiyi amaçlı ve planlı bir şekilde öldürmeyi ifade eder. Öldürülen veya öldürülmek istenen kişi genelde bir devlet büyüğü veya stratejik önemi haiz biridir.³⁹ Suikast (sû-i kast) kavramı Arapçadan (سوء قصد) günümüze geçen bir kavram olarak kötü niyetle gizlice bir cana kıymak anlamına gelmektedir. Ancak günümüzde bu kavram daha ziyade, bir devlet büyüğünü veya toplumda infial uyandırmak amacıyla önemli bir şahsı⁴⁰ profesyonel yöntemlerle öldürme eylemi olarak daha dar ve özel bir anlam kazanmıştır.

Mahiyeti ve işleniş tarzı açısından değerlendirildiğinde Kabil'in Habil'i öldürmesi şeklinde vuku bulan ilk cinayetin, belki de ilk suikast örneği olduğu ve suikastın insanlık tarihi kadar eski bir suç olduğu söylenebilir. Suikast suçu zamanla farklı boyutlar kazansa da sadece kullanılan metot ve silahlar farklı olmuştur. Hz. Peygamber (s.a.s.) döneminde varlığını sürdüren bu eylem,⁴¹ Râşid Halifeler döneminde daha belirgin ve toplumu etkileyecek şekilde vuku bulmuş, özellikle Hz. Ali ile Hz. Osman gibi devlet başkanlarının katillerine ne tür bir cezanın verilmesi gerektiği yönünde görüş ayrılıkları söz konusu olmuştur. Mezkûr cinayetlerde kamuya yönelik bir mefsetetin söz konusu olduğunu burada ifade etmek gerekir.⁴² Her iki halifeye yönelik suikastı kısas gerektiren bir suç olarak değerlendirenler, kısas ile ilgili umumi delillere ve Hz. Ali'nin kendi suikastçısı İbn Mülcem hakkında: “Onu yedirin için, ona iyi davranın. Şayet yaşarsam ister affeder, isterse kısas talep ederim.”⁴³ demesi ile istidlalde bulunmuşlardır. Hz. Ali suikastı şahsına yönelik addedip aşırıya kaçmaktan endişe duyduğu

³⁵ İbn Hazm, *Muballâ*, 12/273; Kâsânî, *Bedâi'*, 7/96; İbn Rüşd, *Bidâyetü'l-Müctehid*, 4/184; Ebû Zehre, *el-Ukûbe*, 81, 284; Beroje, *Af*, 176.

³⁶ Serahsî, *Mebisât*, 9/197; Kâsânî, *Bedâi'*, 7/55; Udeh, *et-Teşrîh'l-cinâî*, 1/78-79; Ebû Hasan, *Abkâmu'l-cerîme*, 225.

³⁷ *Güncel Türkçe Sözlük*, “Suikast” (Erişim 3 Mart 2020).

³⁸ Cengiz Yelbaşı, *Fransızca-İngilizce-Almanca Karşılıklarıyla Ansiklopedik Hukuk Sözlüğü*, (Ankara: Sim Matbaacılık, 2014), 575.

³⁹ Vikipedi, “Suikast” (Erişim 10 Mart 2020).

⁴⁰ Selahattin Bağdatlı, *Hukuk Sözlüğü*, (İstanbul: Derin Yayınları, 2015), 513.

⁴¹ Hz. Peygamber'e düzenlenen suikastlar için bk. Mehmet Azimli, “Allah'ın Hazreti Peygamberi Suikastlardan Koruması Çerçevesinde Siyerdeki Bazı Olayların Tahlilleri”, *İslâmî Araştırmalar Dergisi* 20/1 (2007), 32-34.

⁴² İbn Teymiyye, Ebû'l-Abbâs Takıyyüddîn, *Mecmû'ul-fetâvâ*, (Medine: Mecmeu'l-Melik Fahd, 1995), 28/316-317.

⁴³ Ebû Bekr Ahmed el-Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, (Beyrut: Dârü'l-Kütübü'l-İlmiyye, 2003), 8/100.

için ihtiyatlı davranmış olabileceğinden bu suikast örneği, tayin edilecek ceza açısından net bir fikir vermemektedir. Hz. Ömer suikastı da böyledir. Şöyle ki Muğîre b. Şu‘be’nin kölesi olan suikastçı Ebû Lü’lue, mükâtebe (bir bedel karşılığında özgürlük elde etme akdi) bedelini çok görüp efendisiyle problem yaşayınca durumu Hz. Ömer’e şikâyet eder. Hz. Ömer Muğîre’yi haklı bulduğundan içten içe kin güden Ebû Lü’lue bir sabah namazı vakti saklanıp Hz. Ömer’in safları düzelttiği esnada kendisine yaklaşarak onu hançeriyle ağır yaralar, ondan fazla kişiyi de yaraladıktan sonra intihar eder.⁴⁴ İntihar ettiği için sorgulanamamış, suikastın asıl sebebinin ne olduğu netlik kazanamamış, ayrıca öldüğü için de kendisine ne tür bir ceza verilmesi gerektiği de tartışma konusu olmamıştır.

Tarih boyunca çirkin bir eylem olarak görülen suikastı Hâricîler ve bu suçta vali ve siyasilere karşı kullanan İsmâîlîler dışında yasal gören olmamıştır. Haşhaşilerin Müslümanlara yönelik suikastları da müsellemdir.⁴⁵ Tehlike ve zarar açısından en kötü suikastlar, üst düzey insanları hedef alıp büyük oranda toplumu etkilemesi hasebiyle siyasi olanlardır. Haliyle bunun verdiği zarar, malı için bir kişiyi hile ile öldürmekten daha fazladır.⁴⁶

Tarihte muhtelif amaçlarla pek çok suikast işlenmiştir. Bu suçta yönelik hükümlere geçmeden önce klasik fıkıh literatüründe suikast yerine hangi kavramların kullanıldığını görmek uygun olacaktır. Mezkûr kaynaklarda kasıtlı öldürmeler için “amden” ifadesine yer verilirken bazen “iğtiyâl”⁴⁷ ve çoğu zaman da “katlu’l-ğîle”⁴⁸ kavramları kullanılarak mahiyeti itibariyle diğer kasıtlı öldürmelerden ayrılan kasıtlı bir cinayet türünden daha bahsedilmektedir. İslâm hukukçuları bu cinayet türünün tarifi ve mahiyeti hususunda bir konsensüs sağlamadıklarından, öncelikle bu kavrama hangi anlamların yüklendiği görüldükten sonra bu suçun had mi yoksa kısas gerektiren bir suç mu olduğu izah edilecektir.

Kök itibariyle غَال “ğâle” fiili sülâsî birinci baptan olup mastarı غَوْل “ğavl” şeklinde gelir. غَوْل “ğûl” kelimesi, ummadığı anda birini alıp götürmek, gafil avlayıp helak etmek anlamına gelir. Bu kökten gelen اغْتَالَهُ “iğtâlehu” ifadesi, birini ğîle ile (غِيْلَةً) yani gafil avlayıp aniden/hiç beklemediği anda öldürmeyi, gizli bir kını, birini aldatıp bir yere götürerek gizlice öldürmeyi ifade eder. İnsanı yok eden her şeye de iğtiyâl denmiştir. غِيل kökü esas alındığında ise kocanın, çocuk emziren karısıyla cinsi münasebette bulunması ya da kadının hamile iken çocuğunu emzirmesi anlaşılır⁴⁹ ki hadislerde “ğîle, ğayl ve ğiyâl” kelimeleri bu anlamda kullanılmıştır.⁵⁰

⁴⁴ Ebû Abdillâh Muhammed b. Sa’d, *et-Tabakâtu’l-kübrâ*, (Beyrut: Dârü’l-Kütübî’li’l-İlmiyye, 1990), 3/258-259; Ebû’l-Hasen el-Belâzürî, *Ensâbu’l-‘esrâf*, (Beyrut: Dârü’l-Fıkr, 1996), 10/418. Bk. Adnan Demircan, “Hz. Ömer Suikastı”, *Cumhuriyet ÜİF. Uluslararası Hz. Ömer Sempozyumu 2* (2018), 360-361.

⁴⁵ Bk. Abdulkâdir eş-Şâzelî, *el-İğtiyâlâtü’s-siyâsiyye fi İrân*, (Kâhire: el-Arabî, 1997), 9-10; Hâdî el-Alevî, *el-İğtiyâlâtü’s-siyâsiyye fi’l-İslâm*, (Dimaşk: Dârü’l-Medâ, 2008), 100; Cendeb, “Katlu’l-ğîle”, 180; Meral Canverenli, *Haşhaşilerin Müslümanlar Üzerine Düzenledikleri Suikastlar*, (Konya: Necmeddin Erbakan Üniversitesi, SBE., Y. Lisans Tezi, 2020), 20-86.

⁴⁶ Cendeb, “Katlu’l-ğîle”, 181.

⁴⁷ Zeylâî, *Tebyîn*, 1/250; Zekeriyâ el-Ensârî, *Esne’l-Metâlib*, (b.y.: Dârü’l-Kütübî’l-İslâmî, ts.), 3/78.

⁴⁸ Şeybânî, Ebû Abdillâh, *el-Hüccce*, (Beyrut: y.y., 1403), 4/382; Şâfî, *Ümm*, 7/349; Karâfî, Ebu’l-Abbâs Şihâbuddîn, *ez-Zabîre*, (Beyrut: Dârü’l-Ğarbi’l-İslâmî, 1994), 12/123; Buhûtî, *Keşşâfu’l-kemâ*, 5/532.

⁴⁹ İbn Manzûr, *Lisânü’l-Arab*, 11/507, 510-512; Feyyûmî, *Misbâh*, 2/457-459.

⁵⁰ Bu husustaki iki farklı rivayet için bk. Müslim, “Nikâh”, 24; Ebû Dâvûd, “Tıp”, 16.

Bu rivayetlere bakıldığında hamileyken emzirmenin süt emen çocuğa zarar vereceği ve neticede çocuğun cılız kalıp hastalanacağı anlaşılmaktadır. Dolayısıyla bu kelime, gizli bir şekilde çocuğun ölümüne sebebiyet vermenin muhtemel olacağını göstermektedir. Modern Arapçada telaffuz kolaylığından olacak ki “katlu’l-ğîle” yerine “iğtiyâl” kavramının kullanımı tercih edilmiştir.

İğtiyâl ile kasâme arasındaki farka bakılacak olursa, failinin malum olması hasebiyle iğtiyâl suçu, katilin meçhul olması şartı aranan kasâme’den⁵¹ ayrılmaktadır. Bu şartlarda suikast dışı cinayetler de kasâme’nin konusu olurken iğtiyâl’e suikast eylemi konu olmakta ve suikastçının malum olması gerekmektedir.

Suikastlar toplumda güven ortamını, istikrarını, sosyal ve iktisadi yapıyı bozabileceğinden⁵² İslâm hukukçuları bu suçun kapsamını iyi belirleyip bu suça hangi cezanın verilmesi gerektiği hususunda titiz davranmışlardır.

İslâm hukukçuları “ğayl ve katlu’l-ğîle” ifadelerine farklı anlamlar yüklemişlerdir. Hanefilere göre “ğayl” birini aldatmak suretiyle bir yere götürüp öldürmek iken⁵³ Mâlikîlerin çoğuna göre birinin malını almak için işlenen kasıtlı cinayetlerdir. Buna göre mal almak kastıyla hile yapıp aldatmak suretiyle meydana gelen tüm kasıtlı cinayetler suikast olmaktadır. Hangi amaçla yapılmış olursa olsun bu cinayetlerde mağdurun kurtulması ve yardım istemesi imkânsızdır. Mağdur aldatılarak bir yere götürülür, başına gelecekleri bilmeden caniyeye güvenip onun istediği yere gider ve orada öldürülür. Kan davalarını ve intikam için işlenen cinayetleri suikast kapsamında değerlendiren Mâlikî hukukçular olmakla birlikte suikastı sadece mal için işlenen cinayetlere hasreden Mâlikîler çoğunluktadır.⁵⁴ Mâlikîlerin, bilincini kaybetmesi için bir şey yedirmek, içirmek ve zerk etmek suretiyle birinin malının alınmasında olduğu gibi ölümle neticelenmeyen ve güç kullanılmayan hadiseleri de suikast olarak değerlendirdikleri anlaşılmaktadır. Mağdurun yardım çağırmasını ve karşı koyma imkânının olmaması; suikast ve eşkıyalık suçlarının ortak paydasını oluşturmaktadır.⁵⁵ Şâfîilere göre katlu’l-ğîle, birini kandırıp aldatmak suretiyle ıssız bir yere götürüp öldürmektir.⁵⁶ Hanbelî hukukçular bu kavramı, birini aldatıp ev vb. bir yere götürüp gafletinden istifade ederek öldürmek, malını ve benzeri şeylerini almak şeklinde tarif etmişlerdir.⁵⁷ Zâhîrilere göre ise bu kavram, aldatarak öldürmeyi ifade eder.⁵⁸

⁵¹ Bk. Hadi Sağlam, “İslâm Hukuku Tarihinde Faili Meçhul Cinayetler Meselesi (Kasâme Müessesesi)”, *Erzincan ÜSBED*, 3/2 (2010), 499.

⁵² Cendebe, “Katlu’l-ğîle”, 149-150.

⁵³ Zeylâi, *Tebyîn*, 1/250.

⁵⁴ Bk. İliş, Ebû Abdillâh Muhammed, *Minebu’l-celîl*, (Beirut: Dârü’l-Fikr, 1989), 9/6; Ebü’l-Velîd Süleymân el-Bâcî, *el-Miintekâ*, (Mısır: Matbaatu’s-Saâde, 1332), 7/116; Hattâb er-Ruaynî, *Mevâhibu’l-celîl*, (b.y.: Dârü’l-Fikr, 1992), 6/233; İbn Arafê ed-Desûkî, *Hâşîye ale’s-Şerhi’l-Kebîr*, (b.y.: Dârü’l-Fikr, ts.), 4/349.

⁵⁵ Desûkî, *Hâşîye*, 4/238, 349; İbn Teymiyye, *es-Siyâsetu’s-Şerîyye*, (S. Arabistan: Vizâretu’s-Şuûni’l-İslâmiyye, 1418), 67.

⁵⁶ Şirbînî, *Muğni’l-mubtâc*, 6/245; Remlî, Şemsuddin Muhammed, *Nihâyetu’l-mubtâc*, (Beirut: Dârü’l-Fikr, 1984), 8/82.

⁵⁷ Ruhaybânî, Mustafa b. Sa’d, *Metâlibu ulî’n-nuba*, (b.y.: Mektebü’l-İslâmî, 1994), 6/32.

⁵⁸ İbn Hazm, *Muhallâ*, 11/180.

Anlaşıldığı üzere İslâm hukukunda “suikast” anlamına gelen “katlu'l-ğîle”, Hanefî, Şâfî ve Zâhirî hukukçular tarafından “hile yapmak ve aldatmak suretiyle birini gizli bir yere götürüp öldürmek” olarak tanımlanmıştır. Bu tanım, kelimenin sözlük manasına da uygun olup mal almak için işleme şartı aranmadığından en kapsamlı tarif olmaktadır.⁵⁹ Mâlikîler suikastın mal için yapılmış olması gerektiği yönünde bir kayıt getirmekte, Hanbelî hukukçular ise buna mal dışındaki şeyleri de ilave etmektedirler. Bu görüşe göre maktulün uğradığı suikastın meydana geliş sebebi olarak “mal” gösterilirken, ilk görüş herhangi bir kayıt getirmeyerek çerçeveyi geniş tutmuştur.

Fıkıh kaynaklarında zikredilen “katlu'l-ğîle/iğtiyâl” kavramının aralarında nüans olmakla birlikte gizlice cana kıyma, plan⁶⁰ ve pusu kurup öldürme⁶¹ gibi anlamlara gelen suikast kavramıyla aynı anlama geldiği anlaşılmaktadır. Yukarıda da izah edildiği üzere her ne kadar suikast kavramı günümüzde daha çok, “devlet büyüklerini veya önemli şahısları komplo kurmak suretiyle öldürme eylemi” şeklinde dar ve özel bir anlam kazanmış olsa da aslında suikast herhangi bir sebeple birini gizli bir şekilde öldürme eylemini ifade etmektedir. Dolayısıyla çalışmanın bundan sonraki kısmında “katlu'l-ğîle” ve eş anlamlısı olan “iğtiyâl” yerine bunlara karşılık gelen suikast⁶² kavramı kullanılacaktır.

Fıkıh literatüründe suikast için yapılan tariflerin iki farklı bakış sunduğu görülmektedir: Birincisi, dar bir anlam yüklemek suretiyle suikastı, sadece canavarca hislerle ve aldatmak suretiyle, yardım çağırılmayacağı bir şekilde birinin malını veya karısını alkoymak amacıyla işlenen tüm kasıtlı cinayetlere hasretmektedir. Buna göre siyasi saik, kan davası veya şerefini kurtarmaya yönelik intikam amacıyla işlenen cinayetler suikast sayılmamaktadır.⁶³ İkincisi, suikasta geniş anlam vererek aldatmak suretiyle birinin yardım çağırmasına imkân tanımayacak şekilde canavarca hislerle işlenen tüm kasıtlı cinayetleri suikast kapsamında değerlendirmektedir. Buna göre siyasi saik ve kan davası gibi intikam neticesinde işlenen cinayetler de suikast sayılmaktadır.⁶⁴

2.2. Suikast Suçunun Hukuki Neticeleri

Suikastın ne tür bir suç olduğu kadar ne tür bir cezayı gerektirdiği hususu da önem arz etmektedir. Zira hangi suç grubunda değerlendirilecekse o hükümlere tabi olacaktır. Bu anlamda suikast suçunda Allah (kamu) hakkının mı yoksa kul hakkının mı ihlal edildiği hususu önemli bir tartışma konusu olmuştur. Bazı hukukçular yaptıkları tarifler doğrultusunda suikast suçunun kamuya yönelik olduğu ve dolayısıyla eşkıyalık kapsamında değerlendirilmesi gerektiği kanaatindeyken bazı hukukçular suikastı, şahsa karşı işlenmiş bir suç olarak

⁵⁹ Şendî, *Katlu'l-ğîle*, 207; Cendeb, “Katlu'l-ğîle”, 166.

⁶⁰ Güncel Türkçe Sözlük, “Suikast” (Erişim 3 Mart 2020).

⁶¹ Ali Şafak, *Ansiklopedik Hukuk Sözlüğü*, (Ankara: Selim Kitabevi, 2002), 528.

⁶² Mehmet Erdoğan, *Fıkıh ve Hukuk Terimleri Sözlüğü*, (İstanbul: Ensar Neşriyat, 2015), “İğtiyâl”, 233.

⁶³ Bk. Hattâb, *Mevâhibu'l-celâl*, 6/ 233, 314; İbn Ferhûn, Ebû'l-Vefâ, *Tefsiratu'l-hükkâm*, (Mısır: Mektebetu'l-Külliyâti'l-Ezheriyye, 1986), 2/267; Zeylâi, *Tebyân*, 3/235.

⁶⁴ Cendeb, “Katlu'l-ğîle”, 167.

değerlendirip bu suçta verilecek cezanın kısas olması gerektiğini ifade etmişlerdir. İlgili görüş ve deliller şöyledir:

2.2.1. Suikast Suçunu Eşkialık Kapsamında Değerlendirenler

İbni Teymiyye (ö. 728), suikast suçunu işleyen birinin eşkıya sayılıp işlediği suçun eşkıyalık kapsamında mı yoksa kısas gerektiren bir suç olarak mı değerlendirileceği hususunda İslâm hukukçuları arasında var olan ihtilaftan bahsetmiştir.⁶⁵ Söz konusu görüş ayrılıkları açısından bakıldığında suikast suçunun mal için yapılmış olmasını şart koştuklarından kaynaklanmış olacak ki Mâlikîler suikastı yeryüzünde bir bozgunculuk çıkarma türü sayıp mevzuyu eşkıyalık kapsamında değerlendirmişlerdir. Buna göre alikonma, suçun gizli yerde icrası, mal veya ırza zorla sahiplenme gibi kimi ortak gerekçelerden dolayı suikast suçu eşkıyalığa benzetilmiştir.⁶⁶ Hatta malını, karısını veya kızını almak için birini öldürmek de suikast ve dolayısıyla eşkıyalık olarak görülmüştür.⁶⁷ Kurtubî (ö. 671), suikastçının silah kullanmadan da birini evinde veya yolculuk esnasında zehirleyerek⁶⁸ öldürebileceği için suikastçıya kısas değil had cezası uygulanması gerektiğini belirtir.⁶⁹ İbn Teymiyye de Mâlikî hukukçular ile aynı görüştedir. Ona göre eşkıyanın yaptığı da bir yerlere gizlenip insanların yolunu kesmek ve malı için insanları öldürmekten, yani bir bozgunculuk hareketinden ibarettir. Dolayısıyla birinin, kumpas kurmak suretiyle handa/otelde bulunan müşterileri öldürüp mallarını alması böyledir. Aynı şekilde, ücret ile hizmet veren (doktor, terzi ve tesisatçı gibi) meslek erbabını evine çağırıp mallarını almak amacıyla onları öldürmesi de böyledir. Suikastta mağdur, başına geleceklerden habersiz olduğu için suikast suçu, kasten işlenen diğer cinayetlerden daha büyük bir infiale sebebiyet vermektedir. Bu doğrultuda ceza verme hususunda yetkinin devlet başkanına verilmesi, şeriatın usullerine daha uygun olacaktır.⁷⁰

Mevzuyu eşkıyalık bağlamında ele alan hukukçular ile kısas gerektirecek bir fiil şeklinde değerlendiren hukukçular, suikast eyleminin Allah hakkı olma gereği artık kamu davasına mı dönüştüğü yoksa özel bir dava olarak mı kaldığını tespit gayreti içerisinde olmuşlardır. Bunun pratikte bir takım neticeleri olacaktır. Şöyle ki suikast suçunun eşkıyalık olarak kabul edilmesi durumunda neticesi ister öldürme ister yaralama olsun fark etmez, mevzu Allah hakkına/kamu davasına dönüşecektir. Bu görüşteki hukukçular suikastı maktule has bir durum olarak değil, kamu maslahatını/güvenliğini zedeleyen ve öngörülemediği için sakınılamayan umumi bir mefsedet olarak görmüşlerdir. Dolayısıyla af ile düşürülemeyen bu suçta kefalet bedeli de söz konusu değildir. Allah hakkı bizzat mefsedeti gidermede söz

⁶⁵ İbn Teymiyye, *Mecmû'û'l-fetâvâ*, 28/316-317.

⁶⁶ Desûkî, *Hâşîye*, 4/348; İliş, *Minebu'l-celîl*, 9/5-6; Hattâb, *Menâhibu'l-celîl*, 6/233.

⁶⁷ Tüsûlî, Ebû'l-Hasen, *el-Behce fi şerhi't-Tuhfe*, (Beyrut: Dârü'l-Kütübî'lî'l-İlmiyye, 1998), 2/618.

⁶⁸ Suikast türleri için bk. Abdullatif b. Saîd el-Ğâmidî, *Cerîmetu'l-ğîle*, (Riyad: y.y., ts.), 63-82.

⁶⁹ Kurtubî, *el-Câmi'*, 6/151.

⁷⁰ İbn Teymiyye, *Mecmû'û'l-fetâvâ*, 28/316-317; İbn Teymiyye, *Siyâsetu's-şer'iyye*, 67.

konusudur. Bu açıdan bakıldığında suikast suçu işleyen gruptakilerin her biri sebepte müsterek oldukları için öldürülürler.⁷¹

Suikast neticesinde yetki, maktulün velilerinden çıkıp devlet başkanına intikal etse bile devlet başkanı caniyi affedemez. Sadece devletin kolluk kuvvetleri tarafından yakalanmadan ve iş mahkemeye intikal etmeden önce tövbe edip teslim olmaları durumu Mâide 34. ayet gereği bundan hariç tutulmuştur. Bu anlamda pişmanlık duymayan ve teslim olmayan suikastçılara kısas değil, eşkıyalık haddi yani ilgili ayetteki ahkâm uygulanacaktır. Tövbe edenler bir nevi etkin pişmanlıktan yararlanacak ve ilgili dava, had davası olmaktan çıkıp kısas davasına dönüşecektir.⁷² Böylece mevzu Allah hakkı/kamu davası olmaktan çıkıp kul hakkına, yani özel bir davaya dönüşecektir.⁷³ Fakat suç fiilinin; şer'î siyaset, suç ve ceza politikası açısından değerlendirilmesi daha uygundur. Şöyle ki işlenen suç toplumsal fitne ve infiale sebep olmuşsa suçlu tövbe etmiş olsa bile kamu maslahatının olduğuna inanması durumunda hâkim suçluyu cezalandırmalıdır. Zira hadler, zecr/caydırma amacına matuf olduğundan böyle bir suçun cezasız bırakılması caydırıcılık fonksiyonunu ihlal edecektir.⁷⁴ Yakalandıktan sonra kişinin fiiliyata geçirdiği suçlarından pişmanlık duyup tövbe etmesinin bir önemi yoktur. Zira bu tövbe kendisinden kul ve Allah haklarını düşürmeyecek ve ilgili cezalar kendisine uygulanacaktır. İslâm hukukçularının çoğuna göre eşkıyanın, kolluk kuvvetleri tarafından yakalanmadan önce tövbe etmesi şahısların haklarına yönelik olan diyet, tazminat ve kısas gibi müeyyidelere tesir etmeyip Allah hakkına yönelik cezaları düşürmektedir.⁷⁵ Zira Allah hakkına yönelik suçlar, Allah'ın merhametinin konusu olduğundan ilgili ayette af kapsamına alınmıştır ki bunun hukuki uygulaması da suç için öngörülen had cezasının kaldırılmasıdır. Şahısların haklarına yönelik suçların telafisi ise hak sahiplerine aittir. Bu tür mağduriyetlerin giderilmesi sadece mağdura hakkının geri verilmesi ile mümkündür.⁷⁶

2.2.1.1. Bu Görüş Sahiplerinin İleri Sürdüğü Deliller ve Bu Delillere Yöneltilen İtirazlar

Bu görüş sahipleri öncelikle eşkıyalık ile ilgili hükümleri düzenleyen Mâide, 33. ayetin suikastı de kapsadığını, dolayısıyla suikastın de bir tür eşkıyalık olduğunu ileri sürmüşlerdir.⁷⁷ İlgili ayetten önce Hâbil-Kâbil misalinin verilmesi de bu görüşü destekler mahiyettedir. Ne var ki bu delil şöyle bir eleştiriye maruz kalmıştır: İlgili ayette ya sayılan cezaların sırasıyla

⁷¹ Sahnûn, Ebû Saîd, *el-Müdevvene*, (Beyrut: Dârü'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1994), 4/653; Karâfi, *Zabîre*, 12/136, 142; İbn Kayyim el-Cevziyye, *Zâdu'l-meâd*, (Beyrut: Müessesetu'r-Risâle, 1994), 4/45.

⁷² Bk. Sahnûn, *Müdevvene*, 4/249, 554; Desûkî, *Hâşiyeye*, 4/238; İliş, *Minebu'l-celîl*, 9/5-6; Hattâb, *Mevâhibu'l-celîl*, 6/233; Kâsânî, *Bedâi'*, 7/96; İbn Rüşd, *Bidâyetü'l-müctehid*, 4/238; İbn Kudâme, Muvaffakuddin, *el-Muğnî*, (Kâhire: Mektebetü'l-Kâhire, 1968), 9/144, 151; 12/483.

⁷³ İbn Hazm, *Muballâ*, 12/273; Ebû Zehre, *el-Cerime*, 284.

⁷⁴ Beroje, *Af*, 109-113.

⁷⁵ Serahsî, *Mehsûl*, 9/199; Kâsânî, *Bedâi'*, 7/96; İbn Kudâme, *Muğnî*, 12/483-484; İbn Rüşd, *Bidâyetü'l-müctehid*, 4/241; Buhûtî, *Keşşâfu'l-kınâ'*, 6/153.

⁷⁶ Akalın, *Devlete İsyân Suçu*, 153-154.

⁷⁷ Hattâb, *Mevâhibu'l-celîl*, 6/233; İliş, *Minebu'l-celîl*, 9/5; İbn Teymiyye, *Mecmû'u'l-fetâvâ*, 28/316-317; İbn Ferhûn, *Tefsiratu'l-hükkâm*, 2/267.

tabiki ya da bu cezalar arasında muhayyerlik söz konusudur ki Mâlikîler tahyîr görüşünü tercih etmişlerdir. Böylece Mâlikîler eşkıya ve suikast cinayetlerinde maktulün velisine muhayyerlik tanımadıkları, yani had kapsamında değerlendirdikleri için bu görüşleri mesnetsiz kalacaktır. Ayrıca bu ayet sadece eşkıyalık haddini düzenlediği için onların tahyîre dair görüşleri de geçersiz olmaktadır.⁷⁸

Bu görüş sahipleri Hz. Peygamber'in şu uygulamasını da delil olarak göstermişlerdir: Şöyle ki Ureyne veya Ukl kabilelerine mensup bir grup, Medine'ye gelerek Müslüman olmuş, fakat Medine'nin havası kendilerine ağır gelmiş ve hastalanmışlardır. Hz. Peygamber de onları Medine dışında zekât develerinin bulunduğu yer olan Harra'ya gönderip tedavi amaçlı bazı tavsiyelerde bulunmuştur. Onlar da bu tavsiyeleri yerine getirmiş, fakat çobanları öldürüp develeri alarak kaçmışlardır. Bu haberi alan Hz. Peygamber onları takip ettirip yakalatmış, el ve ayaklarını çaprazlama kestirmiş, gözlerine mil çekerek onları kızgın güneşin altında ölüme terk etmiştir.⁷⁹

Bu görüş sahipleri başı taşla ezilen bir kadının ölmeden önce suçu işleyen Yahudi'yi teşhis etmesi ve o Yahudi'nin de suçunu itirafından sonra Hz. Peygamber'in (s.a.s.) o canının başının da iki taş arasında ezilmesi yönündeki emrine dair rivayeti⁸⁰ de delil getirmişlerdir. Bu görüştekilere göre Hz. Peygamber'in (s.a.s.) söz konusu hadiselerde maktullerin ailelerine danıştığı yönünde bir rivayet gelmemiştir. Bu da bu suçun eşkıyalık kapsamına girdiğini ve devlet başkanının yetkisi dâhilinde olduğunu göstermektedir.⁸¹ Bu görüş şu şekilde tenkit edilmiştir: Hz. Peygamber'in (s.a.s.), başı taşla ezilip öldürülen kadının velileri ile istişare ettiğine dair bir malumatın bulunmaması, maktulün velilerinin muhayyerlik haklarının bulunmadığı anlamına gelmez. Zira cinayetlerde maktulün velisine kısas, diyet ve af talep etme yetkisi tanıyan başka rivayetler mevcuttur.⁸² Dolayısıyla tek bir rivayet ile yetinilmemeli ve ilgili rivayetler birlikte değerlendirilmelidir. Hz. Peygamber'in (s.a.s.) maktulün velilerine muhayyerlik tanıyan rivayetleri varken kendi sözüne muhalif davranıp velilere danışmaması, yani emrettiği şeyin aksini yapması düşünülemez. Şayet bu hususta nesh veya tahsis bulunsaydı Hz. Peygamber (s.a.s.) mutlaka bu durumu açıklardı. Maktulün velisi bulunmadığı için Rasûlullah (s.a.s.) kısası tercih etmiş olabilir.⁸³ Ayrıca suikastın eşkıyalık haddi gerektiren bir suç olduğu kanaatinde olanlar, eşkıyalık ve suikast suçunun faileri için, başlarının taşla ezilerek öldürülmeleri gerektiği şeklinde bir cezanın tayin edilmediğini bilirler. Demek ki Rasûlullah (s.a.s.); Yahudi'nin kısas gereği başının taşla ezilip öldürülmesini, çobanları öldüren Ureynelilerin de yine kısas gereği el ve ayaklarının çaprazlama kesilip gözlerine mil çekilerek ölüme terk edilmelerini istemiştir. Zira Ureynelilerin çobanlara yaptığı muamele buydu.

⁷⁸ İbn Hazm, *Muballâ*, 11/184.

⁷⁹ Buhârî, "Muhâribîn", 16, 17; "Diyât", 22; Müslim, "Kasâme", 9.

⁸⁰ Buhârî, "Husumât", 1; Müslim, "Kasâme", 17.

⁸¹ İbn Hazm, *Muballâ*, 11/180-181.

⁸² Tirmizî, "Diyât", 13; Ebû Dâvûd, "Diyât", 3.

⁸³ Hanefiler Hz. Peygamber'in o Yahudi'yi şerî siyaset gereği öldürttüğünü ifade etmişlerdir. Bk. İbn Âbidîn, Muhammed Emin, *Reddü'l-mubtâr ale'd-Dürri'l-Mubtâr*, (Beirut: Dârü'l-Fikr, 1992), 4/113; 4/62-63; A. Fethi Behnesî, *es-Siyâsetü'l-cinâyye*, (Beirut: Dâru's-Şurûk, 1988), 82.

Çobanların istişare edilecek velileri bulunmadığı için Rasûlullah'ın (s.a.s.) hükmü bizzat vermiş olması da mümkündür. Dolayısıyla bu rivayetler, suikastın had gerektiren bir suç olduğu yönünde delil değeri taşımamaktadır.⁸⁴

Suikastın had gerektiren bir suç olduğu kanaatinde olanlar, bu yönde sahâbe uygulamasının da bulunduğunu ifade edilmişlerdir. Örneğin Hz. Ömer, suikast ile cinayet işledikleri sabit olan bir grup insanın her birinin öldürülmesine hükmetmiş ve "*Şayet tüm Sana'lılar bu cinayete iştirak etmiş olsaydı hepsini öldürürdüm.*"⁸⁵ demiştir. Hz. Ömer'in yetkiyi maktulün velilerine bırakmaması, böyle bir suçun devlet başkanının yetki alanına girdiğini göstermektedir. Bu görüş, Hz. Ömer'in kasten öldürme suçuna iştiraktan dolayı böyle bir ceza verdiği şeklinde bir itiraza konu olmuş ve ayrıca bu görüş sahiplerinin, suikastın yeryüzünde bir bozgunculuk çıkarma faaliyeti olması hasebiyle eşkıyalık bağlamında değerlendirilmesi gerektiği yönündeki akli delilleri de tenkit edilmiştir. Dolayısıyla sadece Mâlikîlere ait olan bu görüş, genel geçer olmadığı için muteber görülmemiştir.

Genel bir mefsedet barındırmaları, Allah hakkı olmaları ve öngörülemedikleri için sakınılamaz oluşları açısından suikast suçu eşkıyalığa kıyas edilerek bir delil daha sunulmuştur. Zira suikast suçu için eşkıyalık haddi uygulandığında fesadı defetme, sedd-i zerâi', cinayetleri ve kaosu önleyip suikastları yok etmek mümkün olabilecektir. Ayrıca teşvik veya tehdit etmek suretiyle katilin, velileri arabulucu yaparak kendini kurtarma yönündeki emelleri de ortadan kaldırılmış olacaktır. Tüm bunlardan ötürü kısası gerektiren ayet tahsis edilip suikast dışındaki öldürmelere hamledilmelidir. Yapılan bu kıyas da muhtelif açılardan tenkit edilmiştir.⁸⁶

2.2.2. Suikast Suçunu Kısas Kapsamında Değerlendirenler

Suikast suçu, kasten adam öldürme, yani kısası gerektirecek bir fiil olarak değerlendirildiğinde kamu davasından değil, özel bir haktan bahsedilecek ve mevzu devlet başkanının yetkisinden çıkıp velilere intikal edecektir. Dolayısıyla af kapısı da açık bırakılmış olacaktır. Böylece maktulün/mağdurun velileri suikastçının öldürülmesini veya affını talep edebileceklerdir. Hanefî, Şâfî, Hanbelî ve Zâhirî hukukçuların görüşleri bu yöndedir.⁸⁷ Bu anlamda Ebû Hanîfe (ö. 150) ve İmam Şâfî'ye (ö. 204) göre suikast ile olsun veya olmasın kasten işlenen cinayetler arasında bir fark gözetmemiş, katilin durumunun, öldürülen şahsın velilerine intikal eder. Dolayısıyla suikast suçunun işlendiği yer ve sebebine bakılmaksızın öldürülen kişi hususunda kısas ve af yetkisi maktulün velilerine ait olup devlet başkanının bu hususta bir yetkisi söz konusu değildir. Devlet başkanı velilerin affetmesi durumunda sadece ta'zîr cezası verebilir.⁸⁸ Velilerin affetmesi durumunda devlet başkanı buna itiraz edemez. Suikastın intikam için veya başka bir sebeple işlenmiş olmasının da hükme bir etkisi yoktur. Zira kasten işlenen cinayet türleri arasında bir fark olmadığından kısas ile ilgili delillerin

⁸⁴ İbn Hazm, *Muhallâ*, 11/182-183.

⁸⁵ Mâlik b. Enes, *Muwattâ*, (b.y.: Müessesetu Zâyid b. Sultan, 2004), "Ukûl", 18.

⁸⁶ Bk. Şendî, *Katlu'l-ğile*, 209-212; Cendeb, "Katlu'l-ğile", 170-174.

⁸⁷ Şâfî, *Ümm*, 7/349; Şeybânî, *el-Hüccce*, 4/382; İbn Kudâme, *Muğnî*, 9/336-337; Buhûtî, *Keşşâfu'l-kemâ*, 5/533.

⁸⁸ Şeybânî, *el-Hüccce*, 4/382; Şâfî, *Ümm*, 7/349.

umumi manası alınır ve böylece şartlar tahakkuk edince kısas tatbik edilir.⁸⁹ Dolayısıyla suikastçı ancak kısas için gerekli şartlar oluştuğunda öldürülebilir. Her ne kadar kısasın aslına mani ise de bir kişiden dolayı bir grup öldürülür. Aksi takdirde bu tür cinayetlerin önü açılır.⁹⁰

2.2.2.1. Bu Görüş Sahiplerinin İleri Sürdüğü Deliller ve Bu Delillere Yöneltilen Eleştiriler

Suikast suçunu kısas kapsamında değerlendirenler öncelikle şu ayetleri delil olarak göstermişlerdir: *“Haklı bir sebep olmadıkça Allah’ın muhterem kıldığı cana kıymayın. Bir kimse zulmen öldürülürse, onun velisine (hakkını alması için) yetki verdik. Ancak bu veli de kısasta ileri gitmesin. Zaten (kendisine bu yetki verilmekle) o, alacağını almıştır.”* (el-İsrâ, 17/33), *“Ey iman edenler! Öldürülenler hakkında size kısas farz kıldı ... Ancak öldüren kimse, kardeşi (öldürülenin vârisi, velisi) tarafından affedilirse, aklın ve dinin gereklerine uygun yol izlemek ve güzelliikle diyet ödemek gerekir...”* (el-Bakara, 2/178).

İlgili ayetler umum ifade ettiği ve dolayısıyla cinayet türleri arasında bir fark gözetilmediği için tüm cinayetler için kısas tatbik edilmelidir. Tahsîs edildiğine dair delil bulunmadığı sürece nassların umûmu ile amel edilir ki burada bir tahsis söz konusu değildir. Olsaydı ayette ihmal edilmez, Rasûlullah (s.a.s.) da bunu açıklardı.⁹¹ Bu ayetlerin delil olarak sunulmasına şöyle itiraz edilmiştir: İlgili ayetlerin suikast dışındaki cinayetler ile ilgili olduğu ve dolayısıyla maktulün velisinin muhayyerlik hakkının bulunduğu hususunda bir itiraz yoktur. Her ne kadar mezkûr ayetlerde doğrudan suikast neticesinde meydana gelen cinayetler anlaşılmasa da bu tür cinayetlerde yetkinin velilerde değil, devlet başkanında olduğunu gösteren başka deliller mevcuttur.⁹²

Bu görüş sahiplerinin sünnetten getirdikleri delil şudur: Huzâahlılar, Huzeyl kabilesinden birini öldürdüğünde Hz. Peygamber (s.a.s.) o günden sonra kim öldürülürse velilerinin diyet ve kısas arasında muhayyer olduğunu ifade etmiştir.⁹³ Şayet bu suç eşkıyalık kapsamında olsaydı Hz. Peygamber (s.a.s.) maktulün velilerine yetki vermezdi.⁹⁴

Suikast suçunu kısas kapsamında değerlendirenler, sahâbe uygulamasından da şu örneği delil olarak göstermişlerdir: Hz. Ömer’e kasten cinayet işleyen biri getirildiğinde maktulün bazı velileri affettiği halde Hz. Ömer yine de o kişinin öldürülmesini emretmiştir. İbn Mes’ûd’un önerisi neticesinde diyete hükmetmiş ve affeden velilerin diyetteki hisselerinin düşürülmesini istemiştir. Dikkat edilecek olursa ne Hz. Ömer ne de İbn Mes’ûd maktulün cinayeti nasıl işlediğini sormamış, velilerden bir kısmının affını yeterli görmüş ve mevzuyu kısas kapsamında değerlendirmişlerdir.⁹⁵ Ayet olarak sunulan delillere yönelik benzer

⁸⁹ Buhûti, *Keşşâfu’l-kimâ*, 5/532.

⁹⁰ Şendî, *Katlu’l-ğile*, 210-211; Cendeb, “Katlu’l-ğile”, 175-177.

⁹¹ Şeybânî, *el-Hüccce*, 4/382-383; İbn Kudâme, *Muğni*, 9/336; İbn Hazm, *Muballâ*, 11/184.

⁹² Bk. Cendeb, “Katlu’l-ğile”, 175.

⁹³ Ebû Dâvûd, “Diyât”, 4.

⁹⁴ Buhûti, *Keşşâfu’l-kimâ*, 5/532-533; İbn Hazm, *Muballâ*, 11/182.

⁹⁵ Şâfiî, *Ümm*, 7/349; Beyhakî, *Sünenü’l-kübrâ*, 8/100, 105.

eleştiriler bu rivayetler için de söz konusu edilmiş ve ayrıca münkatı⁹⁶ olduğu için bu rivayetlerle ihticâc edilemeyeceği ifade edilmiştir.⁹⁷

İleri sürülen bir başka delil de şudur: Urve, Ömer b. Abdülazîz’e bir çocuğu ipe boğup öldüren ve bunu itiraf eden birinin durumunun ne olacağı yönünde bir mektup yazdığına Ömer b. Abdülazîz, durumun maktulün velilerine bırakılması gerektiği, dilerlerse kısas uygulayabilecekleri yönünde bir cevap yazar.⁹⁸ Bu rivayetin müdelles⁹⁹ olduğu söylenerek bu delile itiraz edilmiştir. Bu görüş sahiplerine göre maktul, eşkıyalık dışı bir sebeple öldürüldüğü için diğer cinayetlerle arasında bir fark yoktur. Dolayısıyla diğer kasıtlı cinayetlerde olduğu gibi durumunun velilere intikal edeceği yönünde akli bir delil de ileri sürmüşlerdir.¹⁰⁰ Bu görüşe de her iki cinayet arasında fark olduğu, eşkıyalık suçuna benzediği veya bir tür eşkıyalık olduğu söylenerek itiraz edilmiştir.¹⁰¹

2.2.3. Suikastın Hükmü

Kâfirlere karşı olsa bile suikast caiz görülmemiş, açıkça muharip olan ve kendisiyle savaşılmaması caiz olan kâfirler bundan hariç tutulmuştur. Hz. Peygamber (s.a.s.) de Mekke’de kendilerine eza eden kâfirlerin suikast ile öldürmeleri hususunda ashabına izin vermiş ve Hac 38. ayet bu bağlamda nazil olmuştur. Âsım b. Sâbit ve Hubeyb öldürüldüğünde Hz. Peygamber (s.a.s.), mümkünse Ebû Süfyân’ın Mekke’de evinde suikast ile öldürülmesini emretmiştir.¹⁰² Zira Müslümanlar ile Kureyş arasında savaş devam etmekte ve o vakit aralarında herhangi bir sözleşme de bulunmamaktaydı. Bu da zaten Hz. Peygamber’e (s.a.s.) karşı giriştikleri savaşta Kureyş’in yaptığı cinsten bir fiildi.¹⁰³

Burada özetle Türk Ceza Kanunu’nda suikast suçunun nasıl ele alındığını da belirtmek gerekir.

3. TCK’DA SUIKAST SUÇU VE CEZASI

Kasten adam öldürme suçu, mağdur açısından ayrı bir özellik taşımayıp suçun mağdurunun insan olması şartıyla herkes mağdur olabilmektedir. Fakat bunun tek bir istisnası vardır ki o da mağdurun “Cumhurbaşkanı” olmasıdır.¹⁰⁴ Öldürme fiilinin mağdurunun Cumhurbaşkanı olması durumunda artık kasten adam öldürme suçu değil, “Cumhurbaşkanına Karşı Suikast ve Fiili Saldırı Suçu” söz konusu olacaktır. TCK’da sadece

⁹⁶ “Senedin sahâbiden sonra gelen kısmında bir veya daha çok râvisi atlanarak rivayet edilen hadis anlamında terim.” Bk. Mehmet Efendioğlu, “Münkatı”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2006), 32/12.

⁹⁷ Bk. Şendî, *Katlu’l-ğile*, 210-212.

⁹⁸ İbn Hazm, *Muhallâ*, 11/180.

⁹⁹ Tedlîs: “Râvinin, hocasından işitmediği bir hadisi ondan duymuş gibi nakletmesi anlamında bir terim.” Bk. Bünyamin Erul, “Tedlîs”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2011), 40/262.

¹⁰⁰ İbn Kudâme, *Muğnî*, 9/337.

¹⁰¹ Bk. Cendeb, “Katlu’l-ğile”, 175-176.

¹⁰² Beyhakî, *Sünenü’l-kübrâ*, 9/358.

¹⁰³ Cendeb, “Katlu’l-ğile”, 168.

¹⁰⁴ Sahir Erman-Çetin Özek, *Ceza Hukuku Özel Bölüm*, (İstanbul: y.y. 1994), 6; F. Erem-N. Toroslu, *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler*, (Ankara: y.y. 2000), 356; M. Koca-İ. Üzülmöz, *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler*, (Ankara: y.y. 2017), 27.

burada Cumhurbaşkanı için söz konusu edilen suikast suçuna “ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası”¹⁰⁵ düzenlenmiştir. Ayrıca bu suça fiilen teşebbüste bulunan kişinin de suç tamamlanmış gibi ceza göreceği hükme bağlanmıştır. TCK’da bu suçun anayasal düzene ve bu düzenin işleyişine karşı işlendiği kabul edilmiş olmakla birlikte¹⁰⁶ bunun dışında suikasta dair herhangi bir hüküm yer almamaktadır.

TCK’nın ikinci kısmında “Kişilere Karşı Suçlar” başlığı altında, Birinci Bölüm’de “Hayata Karşı Suçlar” ele alınmış ve bu bölümde kasten adam öldürme suçu düzenlenmiştir. Bu başlık altında 81. ve 82. maddeler kasıtlı öldürmeler hususunu düzenlemektedir. TCK’da kasıtlı öldürmelerin cezasının “müebbet hapis” olduğu hükme bağlanmıştır.¹⁰⁷ Adam öldürme suçlarında kimi zaman mağdurun vasfından hareketle ağırlaştırıcı haller söz konusu olabilmektedir. Bu hallerde mağdurun bu vasıfları haiz olması, öldürme suçunun nitelikli hal almasını sağlayacaktır ki TCK’nın 82/1, d, e, f ve g maddelerinde bu durum söz konusudur.¹⁰⁸

Cumhurbaşkanına suikast suçu, TCK’da (md. 310) “Devletin Güvenliğine Karşı Suçlar” bölümünde müstakil bir suç olarak tanımlanmıştır. Hâlbuki 82. maddenin 1. fıkrasının “g” bendinde kasten öldürme suçunun “kişinin yerine getirdiği kamu görevi nedeniyle” işlenmiş olmasına, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası tayin edilmiştir. Bu anlamda Cumhurbaşkanının hayatının bir insan olarak değil, devletin bir organı olarak kabul edilip bu suçu devlete karşı işlenmiş kabul eden düzenlemeyi gereksiz gören hukukçular¹⁰⁹ da vardır.¹¹⁰ Aslında bu ifadelerden ve mefhumun muhalifinden hareketle TCK’nın 82. maddesinde ismen zikredilmemiş olsa bile bu maddenin, mahiyeti ve muhtevası yönüyle suikast suçunu da işlediği söylenebilir.

TCK’da kasıtlı öldürmelerin on bir farklı işleniş tarzı “nitelikli haller” olarak ifade edilmiş ve tüm bu suçların cezasının “ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası” olduğu hükme bağlanmıştır. İsmen suikast olarak isimlendirilmese de 82. maddede kasıtlı cinayetler arasında zikredilen “tasarlayarak, canavarca hislerle veya eziyet çektirerek, kan gütme¹¹¹ ve töre saikiyle¹¹² öldürme şeklindeki nitelikli hallerin¹¹³ suikast ile ilişkisini kurmak mümkündür. Zira suikastlar tasarlanarak yapılmaktadır. Tasarlayarak adam öldürmede “failin belirli bir plan

¹⁰⁵ 2002’den sonra idam cezası kaldırılmış, yerine ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası ikame edilmiştir.

¹⁰⁶ Bk. TCK md. 309-310.

¹⁰⁷ TCK md. 81.

¹⁰⁸ Adem Palut, *Kasten Adam Öldürme Suçu*, (İstanbul: Marmara Üni., SBE., Doktora Tezi, 2018), 52.

¹⁰⁹ Bkz. Koca-Üzülmez, *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler*, 27.

¹¹⁰ Palut, *Kasten Adam Öldürme Suçu*, 52.

¹¹¹ “Bir kişinin, kendi ailesinden ya da akrabalarından birini başka bir aileden bir kişinin öldürmesi ya da buna teşebbüs etmesi karşısında onu öldürmeyi görev sayması ve bu eylemi yerine getirmesi” Bk. N. Centel-H. Zafer-Ö. Çakmut, *Kişilere Karşı İşlenen Suçlar*, (İstanbul: y.y. 2007), 1/53-54; Sulhi Dönmezer, “İçtihatlarla Kan Gütme Saiki”, *İÜHFEM*. 54/1-4 (1976), 3; Doğan Soyaslan, *Ceza Hukuku Özel Hükümler*, (Ankara: y.y. 2016), 135.

¹¹² “Aile içi cinsel saldırı sonucu baba evini terk eden ya da cinsel saldırı sonucu hamile kalıp evini, barını bırakan kadının aile meclisinin, grubunun kararı ile öldürülmesi” Bk. A. Parlar-M. Hatipoğlu, *Türk Ceza Kanunu Yorumu*, (Ankara: y.y. 2008), 3/1331. Ayrıca bk. Mustafa Aruç, *Kişilere Karşı Suçlar*, (Ankara: y.y. 2008), 53.

¹¹³ 82/a, b, j ve k.

çerçevesinde fiilini işlemesi, plana uygun olarak silahını alması, mağduru gözlemesi, fiilin zamanını tespit etmesi durumunda” kastın yoğunluğundan söz edilir.¹¹⁴

Kasten öldürme ve yaralamaların siyasal, felsefi, ırki veya dini saiklerle toplumun bir kesimine karşı bir plan doğrultusunda sistemli olarak işlenmesi, insanlığa karşı işlenmiş bir suç olarak kabul edilmiştir.¹¹⁵ TCK’da suça iştirak hususunda suçun kanuni tanımında yer alan fiili birlikte gerçekleştirenlerden her biri fail olarak sorumlu tutulmuş¹¹⁶ ve suçun birden fazla kişi tarafından birlikte işlenmesi, cezayı arttırıcı bir sebep olarak görülmüştür.¹¹⁷

Değerlendirme ve Sonuç

Suikastı mal için işlenen suçlara hasretmeyip geniş bir yelpazede değerlendiren hukukçular, kasıtlı işlenen cinayetler arasında bir fark gözetmediklerinden aralarında suikastın da yer aldığı tüm cinayetleri sıradan cinayetler olarak görmüşlerdir. Bu açıdan bakıldığında suikast suçunun hukuki bir tesirinden bahsedilemeyecek ve bu tür cinayetlerin cezası kısas olacaktır. Genel olarak suikastı mal ile kayıtlayanlar, kasıtlı cinayet türleri arasında bir fark gözetip suikastı eşkıyalık haddi kapsamında değerlendirip böyle bir durumda kısasın ancak tövbe eden ve yakalanmadan önce teslim olup etkin pişmanlıktan yararlanacaklar için söz konusu olabileceğini ifade etmişlerdir. Her iki görüş için ileri sürülen delillerin direkt suikast ile ilgili olmadığı ve görüş sahiplerinin, suikast suçunu bir zemine oturtma çabası içerisinde oldukları anlaşılmaktadır. İlgili görüşlere yönelik yadsınamayacak eleştiriler de bunu göstermektedir. Dolayısıyla mevzunun deliller açısından değil de mahiyeti itibariyle suikastın hangi suça benzediği açısından ele alınması, tek bir görüşün doğru olduğu zehabını ve dolayısıyla görüşler arasındaki çatışmayı önleyecektir. Yaşadığı çağın örneklerden hareketle farklı suikast türlerinden bahseden İbn Teymiyye, daha geniş bir perspektif sağlamış olmakla birlikte günümüz ile kıyaslandığında klasik kaynaklarda, işleniş tarzı ve kapsamı açısından basit bazı suikast örnekleri gözlenmektedir.

Sihir yapmak, zehirlemek, sarhoş etmek, uyuşturmak ve tetikçi tutmak suretiyle veya mafya marifetiyle işlenen suikastlar göz önünde bulundurulduğunda bu suçun mahiyetini belirlemek günümüz açısından daha zaruri olmaktadır. Bu doğrultuda, tasarlanarak icra edilen ve canavarca hislerle tatbiki mümkün olan bu suçun korkutma, mal, tecavüz ve cana kast gibi sebeplerle işlenebilmeleri göz önünde bulundurulduğunda suikast kavramını mala hasretmek bu yöndeki problemleri çözümsüz bırakacaktır. Ayrıca nitelikli bir suç olan suikastı sıradan cinayet ve suçlarla bir tutup sırf şahsa karşı işlenmiş bir suç olarak görmek yetersiz olup çözüme katkı sunmamaktadır. Dolayısıyla suikastı en geniş perspektiften sundukları için Hanefî, Şâfiî ve Zâhirî hukukçuların görüşlerini, suikasta hukuki bir netice bağlayıp eşkıyalık hükümlerine tabi kılmaları hasebiyle de Mâlikîlerin görüşünün alınması daha uygun olacaktır. Zira suikastı mal ile kayıtlayan çoğunluk Mâlikî fukahanın, yaşadıkları dönemdeki bazı

¹¹⁴ Köksal Bayraktar, “Kasten Adam Öldürme”, *MÜHF. Hukuk Araştırmaları Dergisi* 19/2 (2013), 71, 75-76.

¹¹⁵ TCK md. 77.

¹¹⁶ TCK md. 37.

¹¹⁷ Bk. TCK md. 79, 102, 103, 106, 109, 119, 149, 265.

suikastları örnek kabilinden vermeleri muhtemeldir. Böyle bir kayıt getirmeyen Mâlikîlerin “Hz. Ömer’in bir kişi mukabilinde bir grubu öldürtmesi” yönündeki uygulamayı, suikastın eşkıyalık kapsamında değerlendirilmesi gerektiği yönündeki deliller arasında zikretmeleri bunu göstermektedir. Zira söz konusu grup, ilgili çocuğu malı için öldürmemiştir.

İlkin özel bir mefsedet gibi görünen suikastın, maktulün maslahatının ihlali olmaktan çıkıp kamunun maslahatının ihlaline dönüştüğü anlaşılmaktadır. Suikastın hile ve aldatma ile icra bulması, herkesin bu tehlikeye ve bu tehlikenin neticelerine duçar olmasını muhtemel kılmaktadır. Bu da insanları, korumak zorunda oldukları can ve malları hususunda tedirgin etmektedir. Eşkıyalara yönelik cezalardaki hikmetlerden biri de güvenliği sağlamak ve yeryüzünde korku yayarak bozgunculuk çıkarmak isteyenlerin kökünü kazımak olunca¹¹⁸ suikastın bu bağlamda değerlendirilmesi daha uygun olacaktır.

TCK, kasıtlı öldürmelere müebbet hapis cezası tayin ederken ismen zikretmemiş olsa bile mahiyeti itibarıyla suikast suçunun da aralarında bulunduğu nitelikli hallerle ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası vermiştir. Bu suçların sadece Cumhurbaşkanına karşı işlenmesi durumunu suikast olarak niteleyip bu suça da ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası öngörmüştür. Aslında nitelikli haller ile Cumhurbaşkanına suikast suçuna aynı cezalar verildiği halde aralarındaki fark, Cumhurbaşkanına yönelik eylemin suikast olarak isimlendirilmesi ve başarısız olsa bile bu eylemin tamamlanmış kabul edilmesidir. Buradan hareketle İslâm hukukundaki kasıtlı öldürmelere TCK’da müebbet hapis; iğtiyâl/suikast suçuna da ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasının tayin edildiği anlaşılmaktadır. TCK’nın suikast olarak nitelediği Cumhurbaşkanına karşı girişilen isyan ve cinayet eylemleri ise İslâm hukukunda “bağy” başlığı altında müstakil ve özel hükümler halinde ele alındığından bu çalışmanın sınırları dışında kalmaktadır. Ne var ki İbn Teymiyye gibi bazı hukukçular umumi fesat söz konusu olduğundan devlet başkanının öldürülmesini direkt eşkıyalık suçu bağlamında değerlendirmişlerdir.¹¹⁹ TCK’nın, 82. madde kapsamındaki nitelikli halleri kamu davası kapsamında değerlendirip bu yönde işlenen suçlar hususunda savcığı harekete geçirmesi, günümüz açısından uygun bir hükümdür. Fakat sadece hapis cezasının tayini, istenilen düzeyde caydırıcılık sağlayamamaktadır.

Suikast suçunun eşkıyalığa benzediği görülmektedir. Zira eşkıyalıkta korkutma, mal alma, yaralama, öldürme ve ırza tecavüz fiilleri bir bütün olarak bulunmakla birlikte sadece bu eylemlerden bir veya birkaçının icrası da mümkün olabilmektedir. Eşkıyalığı şehirlerde de mümkün gören görüşler esas alınıp mal, cinayet, ırza tecavüz gibi sebeplerle ve daha çok meskûn mahallerde icra bulan suikastlar da aynı hükme tabi kılınabilir. Günümüzde mafya marifetiyle icra bulan suikastlar da bir nevi şehir eşkıyalığıdır. Dolayısıyla bu işi meslek edinme, siyasilere karşı eylemde bulunma, ırza tecavüz ve mafya faaliyetlerinde olduğu gibi özel bir boyutu olan suikast suçlarının Allah (kamu) hakkı ihlali olarak görülüp eşkıyalık bağlamında değerlendirilmesi ve failine ilgili hükümlerin uygulanması uygun olacaktır.

¹¹⁸ ez-Zeyr, “Katlu’l-ğîle”, 94; Cendeb, “Katlu’l-ğîle”, 177.

¹¹⁹ İbn Teymiyye, *Siyâsetu’s-Şerîyye*, 68-70.

Suikastçıların kolluk kuvvetleri tarafından yakalanmadan/dava mahkemeye intikal etmeden önce pişmanlık duyup teslim olmaları durumunda kendilerinden eşkıyalık ile ilgili hükümler düşürülebilir. Ne var ki adam öldürme veya mal alma gibi suçlar varsa kısas’a veya tazminat davasına hükmedilebilir. Bu durumda maktulün velilerine veya mağdura intikal eden yetki ile birlikte kısas, diyet veya af talebi mümkün olabilir. Ancak suikastın devletin bütünlüğüne karşı düzenlenmesi veya toplumsal fitne ve infiale sebep olması durumunda suçlunun tövbe etmiş olmasına bakılmaksızın cezalandırılması daha uygun gözükmektedir. Aksi takdirde böyle bir suçun cezasız bırakılması, caydırıcılık fonksiyonuna hanel getirebilir.

Günümüz açısından düşünülüğünde suikast suçlarının ilkin kamu davası olarak addedilip hâkime, mahiyeti açısından suçu, kısas veya eşkıyalık bağlamında değerlendirilebilme yetkisi tanınabilir. Bu doğrultuda suçun kısas kapsamında olduğuna kanaat getirildiğinde velilere mahkeme nezaretinde kısas, diyet veya af muhayerliği sunulabilir.

KAYNAKÇA

- Akalın, Adnan. *İslâm Hukukunda Devlete İsyân Suçu*. Ankara: Fecr Yayınları, 2016.
- Akşit, Cevat. *İslâm Ceza Hukuku ve İnsani Esasları*. İstanbul: Gaye Vakfı Yayınları, 2004.
- Artuç, Mustafa. *Kişilere Karşı Suçlar*. Ankara: y.y. 1. Basım, 2008.
- Avvâ, M. Selim. *fî Usûli’n-nizâmi’l-cinâiyyi’l-İslâmî*. Kâhire: Dârü’l-Meârif, 2006.
- Azimli, Mehmet. “Allah’ın Hazreti Peygamberi Suikastlerden Koruması Çerçevesinde Siyerdeki Bazı Olayların Tahlilleri”. *İslâmi Araştırmalar Dergisi* 20/1 (2007): 31-37.
- Bâbertî, Ekmelüddîn Muhammed b. Mahmûd. *el-İnâye şerbu’l-Hidâye*. b.y.: Dârü’l-Fıkr, ts.
- Bâcî, Ebü’l-Velid Süleymân. *el-Müntekâ*. Mısır: Matbaatu’s-Saâde, 1332.
- Bağdatlı, Selahattin. *Hukuk Sözlüğü*. İstanbul: Derin Yayınları, 3. Basım, 2015.
- Bardakoğlu, Ali. “Ceza”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 7/470-478. İstanbul: TDV Yayınları, 1993.
- , “Eşkîya”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 11/463-466. İstanbul: TDV Yayınları, 1995.
- , “Had”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 14/547-551. İstanbul: TDV Yayınları, 1996).
- , “Hak”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 15/139-151. İstanbul: TDV Yayınları, 1997.
- , “Katil”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 25/45-48. Ankara: TDV Yayınları, 2002.
- Bayraktar, Köksal. “Kasten Adam Öldürme”. *MÜHF. Hukuk Araştırmaları Dergisi*. 19/2 (2013): 57-78.
- Bebek, Adil. “Ceza”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 7/469-470. İstanbul: TDV Yayınları, 1993.
- Behnesî, Ahmed Fethi. *es-Siyâsetü’l-cinâiyye fî şer’ati’l-İslâmiyye*. Beyrut: Dâru’ş-Şurûk, 2. Basım, 1988.

- Belâzürî, Ebü'l-Hasen Ahmed b. Yahyâ. *Ensâbu'l-eşraf*. thk. Süheyl Zekkâr-Riyâz ez-Zirikli. Beyrut: Dârü'l-Fikr, 1996.
- Bereketî, Muhammed Amîm. *et-Ta'rîfâtü'l-fikhiyye*. b.y.: Dârü'l-Kütübi'li'l-İlmiyye, 1. Basım, 1986.
- Beroje, Sahip. *Günümüz ve İslâm Ceza Hukukunda Af*. Ankara: Fecr Yayınları, 2013.
- Beyhakî, Ebû Bekr Ahmed b. el-Hüseyn. *es-Sünenü'l-kübrâ*. thk. M. Abdulkadir Atâ. Beyrut: Dârü'l-Kütübi'li'l-İlmiyye, 2003.
- Boynukalın, Mehmet. "Suç". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 37: 453-457. İstanbul: TDV Yayınları, 2009.
- Buhârî, Muhammed b. İsmail. *Sabîh*. 8 Cilt. İstanbul: Çağrı Yayınları, 1992.
- Buhûtî, Mansûr b. Yûnus. *Keşşâfî'l-kenâ' an metni'l-İknâ'*. 4 Cilt. Beyrut: Dârü'l-Fikr, 1982.
- Canverenli, Meral. *Haşhaşilerin Müslümanlar Üzerine Düzenledikleri Suikastlar*. Konya: Necmeddin Erbakan Üniversitesi, SBE., Y. Lisans Tezi, 2020.
- Cendeb, Ahmed Ali. "Katlu'l-ğile beyne'l-hirâbe ve'l-kisâs". *Mecelletu'l-Endülüs li'l-Ulumi'l-İnsaniyye ve'l-İctimaiyye*. 6/24 (2019): 148-192.
- Centel, Nur-Zafer, Hamide-Çakmut, Özlem. *Kişilere Karşı İşlenen Suçlar. I*. İstanbul: y.y. 2007.
- Çolak, Abdullah. *İslâm Ceza Hukuku*. Çorum: Kitap Dünyası, 2018.
- Dağcı, Şamil. *İslâm Ceza Hukukunda Şahıslara Karşı Müessir Fiiller*. Ankara: DİB Yay., 1996.
- , "Kisas". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 25/488-495. Ankara: TDV Yayınları, 2002.
- Dalgın, Nihat. "Cezai Sorumlulukta Kasıt". *Ondokuz Mayıs ÜİFD*. 10 (1998): 207-247.
- Demircan, Adnan. "Hz. Ömer Suikastı". *Cumhuriyet ÜİF. Uluslararası Hz. Ömer Sempozyumu*, Ed: Ali Aksu. 2/357-370. Sivas: y.y., 2018.
- Desûkî, Muhammed b. Ahmed. *Hâşiye ale's-Şerhi'l-Kebîr*. 4 Cilt. b.y.: Dârü'l-Fikr, ts.
- Dönmezer, Sulhi. "İçtihatlarla Kan Gütme Saiki". *İÜHF*. 54 (1976).
- Ebû Dâvûd, Süleyman b. Eş'as. *Sünen*. İstanbul: Çağrı Yay., 1992.
- Ebû Hasan, Muhammed. *Abkâmu'l-cerîme ve'l-ukûbe fi şerîati'l-İslâmiyye*. Amman: Mektebetu'l-Menâr, 1987.
- Ebû Zehre, Muhammed. *el-Cerîme ve'l-ukûbe fi'l-fikhi'l-İslâmî*. Kâhire: Dârü'l-Fikri'l-Arabî, 1998.
- Ebu'l-Bekâ, Eyyûb b. Mûsa. *el-Külliyât*. thk. Adnan Derviş-M. Mısırî. Beyrut: y.y., ts.
- Efendioğlu, Mehmet. "Münkâtı". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 32: 12-13. İstanbul: TDV Yayınları, 2006.
- Erdoğan, Mehmet. *Fıkah ve Hukuk Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Ensar Neşriyat, 5. Basım, 2015.
- Erem, Faruk-Toroslu, Nevzat. *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler*. Ankara: y.y. 8. Basım, 2000.
- Erman, Sahir-Özek, Çetin. *Ceza Hukuku Özel Bölüm: Kişilere Karşı Suçlar*. İstanbul: y.y. 1994.
- Erul, Bünyamin. "Tedlîs". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 40/262-264. İstanbul: TDV Yayınları, 2011.

- ez-Zeyr, Hişâm Sâlih. "Katlu'l-ğile". *Mecelletu Vizâreti'l-Adli's-Suûdiyye* (1430).
 Feyyûmî, Ebü'l-Abbâs. *el-Misbâhu'l-münîr*. 2 Cilt. Beyrut: el-Mektebetu'l-İlmiyye, ts.
Güncel Türkçe Sözlük. Erişim 3 Mart 2020. <https://sozluk.gov.tr>.
 Ğâmidî, Abdullatif b. Saîd. *Cerîmetu'l-ğile fî'l-fıkhi'l-İslâmî*. Riyad: y.y., ts.
 Hâdî el-Alevî. *el-İğtiyâlu's-siyâsî fî'l-İslâm*. Dımaşk: Dârü'l-Medâ, 2008.
 Hattâb, er-Ruaynî. *Mevâhibu'l-celîl*. 6 Cilt. b.y.: Dârü'l-Fıkr, 3. Basım, 1992.
 İbn Âbidîn, Muhammed Emin. *Reddû'l-mubtâr ale'd-Dürri'l-Mubtâr*. 6 Cilt. Beyrut: Dârü'l-Fıkr, 2. Basım, 1992.
 İbn Ferhûn, Ebü'l-Vefâ. *Tebisiratu'l-bükkâm*. Mısır: Mektebetu'l-Külliyâtî'l-Ezheriyye, 1986.
 İbn Hazm, Ebû Muhammed Alî b. Ahmed. *el-Muhallâ bi'l-âsâr*. 12 Cilt. Beyrut: Dârü'l-Fıkr, ts.
 İbn Kayyim el-Cevziyye. *Zâdu'l-meâd*. Müessesetu'r-Risâle, Beyrut: y.y., 1994.
 İbn Kudâme, Ebû Muhammed Muvaffakuddin. *el-Muğnî*. 10 Cilt. Kâhire: Mektebetu'l-Kâhire, 1968.
 İbn Manzûr, Ebü'l-Fazl Cemâlüddîn. *Lisânü'l-'Arab*. Beyrut: Dâru Sâdır, 1414.
 İbn Rüşd, Ebü'l-Velîd. *Bidâyetü'l-müctebid ve nihâyetü'l-muktesid*. Kâhire: Dârü'l-Hadîs, 2004.
 İbn Sa'd, Ebû Abdillâh Muhammed. *et-Tabakâtu'l-kübrâ*. thk. M. Abdulkadir Atâ. Beyrut: Dârü'l-Kütübî'li'l-İlmiyye, 1990.
 İbn Teymiyye, Ebü'l-Abbâs Takıyyüddîn. *Mecmûu'l-fetâvâ*. thk. Abdurrahman b. Muhammed b. Kasım. 35 Cilt. Medine: Mecmeu'l-Melik Fahd, 1995.
 -----, *es-Siyâsetu's-Şerîyye*. S. Arabistan: Vizâretu's-Şuûnî'l-İslâmiyye, 1418.
 İlîş, Ebû Abdillâh. *Minehu'l-celîl şerhu Muhtasarı Halîl*. 9 Cilt. Beyrut: Dârü'l-Fıkr, 1989.
 Karâfî, Ebu'l-Abbâs Şihâbuddîn. *ez-Zabîre*. thk. M. Haccî vd. 14 Cilt. Beyrut: Dârü'l-Garbi'l-İslâmî, 1. Basım, 1994.
 Kâsânî, Alâaddün Ebî Bekir b. Mesud. *Bedâi'u's-sanâi' fî tertîbi's-şerâi'*. 7 Cilt. Beyrut: Dârü'l-Kütübî'l-İlmiyye, 2. Basım, 1986.
 Koca, Mahmut-Üzülmez, İlhan. *Türk Ceza Hukuku Özel Hüükümler*. Ankara: y.y. 4. Basım, 2017.
 Kunter, Nurullah. *Ceza Muhakemesi Hukuku*. İstanbul: İstanbul Üni. Yayınları, 1974.
 Kurtubî, Muhammed b. Ahmed. *el-Câmi' li abkâmi'l-Kur'an*. Kâhire: Dârü'l-Kütübî'li'l-Mısriyye, 2. Basım, 1964.
 Mâlik b. Enes. *Muvattâ*. thk. M. Mustafa el-A'zamî. b.y.: Müessesetu Zâyd b. Sultan, 2004.
 Mâverdî, Ebü'l-Hasen Alî. *el-Abkâmu's-sultâniyye*. Kâhire: Dârü'l-Hadîs, ts.
 Müslim, Ebü'l-Hüseyn Müslim b. Haccâc. *Sabîh*. 5 Cilt. İstanbul: Çağrı Yayınları, 1992.
 Palut, Adem. *Kasten Adam Öldürme Suçu*. İstanbul: Marmara Üni. SBE. Doktora Tezi, 2018.
 Parlar, Ali-Hatipoğlu, Muzaffer. *Türk Ceza Kanunu Yorumu*. 3. Cilt, Ankara: 2. Basım, 2008.
 Pekcan, Ali. *İslâm Hukuk Felsefesinde Makâsıdu's-Şerîa, Zarûriyyât-Hâciyyât-Tabsîniyyât*. İstanbul: Rağbet Yay., 3. Basım, 2017.
 Remlî, Şemsuddin Muhammed. *Nihâyetü'l-muhtâc*. 8 Cilt. Beyrut: Dârü'l-Fıkr, 1984.

- Ruhaybânî, Mustafa b. Sa'd. *Metâlibu ulî'n-nuha*. 6 Cilt. b.y.: Mektebü'l-İslâmî, 1994.
- Sağlam, Hadi. "İslâm Hukuku Tarihinde Faili Meçhul Cinayetler Meselesi (Kasâme Müessesesi)". *Erzincan ÜSBED*. 3/2 (2010).
- Sahnûn, Ebû Saîd Abdüsselâm et-Tenûhî. *el-Müdevvenetü'l-kübrâ*. 4 Cilt. Beyrut: Dârü'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1994.
- Serahsî, Ebû Bekir Şemsü'l-Eimme. *el-Mebsût*. 30 Cilt. Beyrut: Dârü'l-Ma'rife, Beyrut 1993.
- Soyaslan, Doğan. *Ceza Hukuku Özel Hükümler*. Ankara: 11. Basım, 2016.
- Şafak, Ali. *Ansiklopedik Hukuk Sözlüğü*. Ankara: Selim Kitabevi, 4. Basım, 2002.
- Şâfî, Ebû Abdillâh Muhammed b. İdris. *el-Ümm*. 8 Cilt. thk. R. Fevzi Abdülmuttalib. Beyrut: Dârü'l-Ma'rife, 1990.
- Şâzelî, Ahmed Abdulkâdir. *el-İğtiyâlâtü's-siyâsiyye fî İrân*. Kâhire: el-Arabî, 1997.
- Şendî, İsmâil. *Katlu'l-Ğîle (el-İğtiyâl) ve mevkifu'l-fıkhi'l-İslâmî minh*. Filistin: y.y., 2009.
- Şeybânî, Ebû Abdillâh. *el-Hüccce ala ehli'l-Medîne*. 4 Cilt. thk. Mehdî Hasan. Beyrut: Âlemü'l-Kutub, 3. Basım, 1403.
- Şirbînî, Şemsüddîn Muhammed b. Ahmed el-Hatîb. *Muğni'l-muhtâc ila ma'rifeti meâni elfâzi'l-Minhâc*. Beyrut: Dârü'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1994.
- Tirmizî, Muhammed b. İsa. *Sünen*. 5 Cilt. thk. A. Muhammed Şakir vd. Mısır: 2. Basım, 1975.
- Tüsûlî, Ebü'l-Hasen Alî b. Abdisselâm. *el-Behce fî şerhi't-Tuhfe*. thk. M. Abdulkâdir Şâhin. Beyrut: Dârü'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1998.
- Udeh, Abdulkâdir. *et-Teşrîu'l-cinâiyyu'l-İslâmî*. 2 Cilt. Beyrut: Dârü'l-Kütübî'l-İlmiyye, ts.
- Vikipedi. Erişim 10 Mart 2020. <https://tr.wikipedia.org>.
- Yavuz, Cevdet. "Dava". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 9/12-16. İstanbul: TDV Yayınları, 1994.
- Zekeriyâ el-Ensârî. *Esn'e'l-Metâlib*. b.y.: Dârü'l-Kütübî'l-İslâmî, ts.
- Zeylâ, Fahreddin Osman b. Ali. *Tebyînü'l-bakâike şerhu Kenzi'd-Dekâike*. 8 Cilt. thk. A. İzzu İnâye. (Şilbî Hâşiyesi ile birlikte), Kâhire: Matbaatü'l-Kübra el-Emîriyye, 1893.
- Zühaylî, Vehbe b. Mustafa. *el-Fıkhu'l-İslâmî ve edilletubu*. 10 Cilt. Dımaşk: Dârü'l-Fıkr, 4. Basım, ts.